

ბოლშევიკი

БОЛШЕВИКИ — журнал ЦК КП (б) Грузии

№ 5

ბ ა ი ს ი.

1952

საქართველოს კ. პ. (ბ)
ცენტრალური კომიტეტის
თეორიული და პოლიტიკური
ჟურნალი

გამოცემის XXIII წელი

რედაქციის მისამართი:
თბილისი, მარჯანიშვილის, № 5
ტელეფონი № 8-78-05

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ი. ბ. სტალინის მისალმება საბჭოთა კავშირის ნორჩ პიონერებს	1
მღწინავე — ბოლშევიკური სიფხიზლის გაძლიერება ჩვენი უმნიშვნელოვანესი ამოცანა	2
ბ. ი. მგელაძე — საქართველოს კომკავშირის მუშაობა ავიყვანოთ ახალი ამოცანების დონეზე. სიტყვა საქართველოს კომკავშირის XIX ყრილობაზე 1952 წლის 15 მაისს	11
მარ. ქე-დუნი — წინააღმდეგობის შესახებ	46
მ. ბურჭულაძე — ვ. ი. ლენინის თხზულებათა ოცდამეექვსე ტომი	66
კონსულტაცია	
დ. ენუქიძე — კაპიტალისტური გარემოცვის შესახებ	82

5724

საბჭოთა კავშირის ნორჩ პიონერებს

სულით და გულით მივესალმები ნორჩ პიონერებსა და მოსწავლეებს ვ. ი. ლენინის სახელობის პიონერთა ორგანიზაციის ოცდამეათე წლის-თაის დღეს.

ვუსურვებ პიონერებსა და მოსწავლეებს ჯანმრთელობას და წარმატებებს სწავლაში, შრომაში, საზოგადოებრივ მუშაობაში.

დაე პიონერთა ორგანიზაციამ კვლავაც აღზარდოს პიონერები და მოსწავლეები ერთგულ ლენინელებად, ჩვენი დიადი სამშობლოს თავდადებულ მშენებლებად.

ი. სტალინი

წინააღმდეგობის შესახებ

(1937 წლის აბვიანობა)

თარგმანი ჩინურიდან

ეს ფილოსოფიური ნაშრომი ამხანაგმა მაო ძე-ღუნმა დაწერა ნაშრომის „პრაქტიკის შესახებ“ შემდეგ და იმავე მიზნით, — სახელდობრ დოგმატური ჩასი-ათის იმ სერიოზული შეცდომების დასაძლევად, რომლებიც მაშინ პარტიის იყო; ამ თემაზე მან ლექცია წაიკითხა იანანის ანტიიპონურ სამხედრო-პოლი-ტიკურ უნივერსიტეტში. როცა ეს ნაშრომი მაო ძე-ღუნის ჩვეულ ნაწარმოებ-თა კრებულში შექმნიდათ, ავტორმა მასში ზოგიერთი დამატება შეიტანა, ხოლო ადგილ-ადგილ შეამოკლა და შესწორა.

**ჩინეთის კომუნისტური პარტიის ცენტრალურ
კომიტეტთან არსებული მაო ძე-ღუნის
ჩამოშლ ნაწარმოებთა გამოცემის კომისია**

ჩინეთი, მოვლენათა დამახასიათებელი წინააღმდეგობის კანონი, ესე იგი დაპირისპირებულთა ერთიანობის კანონი, მატერიალისტური დიალექტიკის ძირითადი კანონია. ლენინი ამბობს: „საკუთარი აზრით დიალექტიკა არის შესწავლა წინააღმდეგობისა საგანთა თვით დედარსში...“¹ ამ კანონს ლენინი ხშირად უწოდებს დიალექტიკის არსს, ან დიალექტიკის ბირთვს.² ამიტომ, ამ კანონის შესწავლისას, ჩვენ არ შეიძლება არ შევეხოთ პრობლემა-თა ფართო წრეს, არ შეიძლება არ შევეხოთ ბევრ ფილოსოფიურ საკითხს. თუ ამ საკითხებში გავერკვევით, მაშინ მატერიალისტური დიალექტიკის თვით საფუძვლებს გავიგებთ. ეს შემდეგი საკითხებია: სამყაროზე ორი თვალსაზრი-სის შესახებ, წინააღმდეგობის საყოველთაოობის შესახებ, წინააღმდეგობის სპეციფიკურობის შესახებ, მთავარი წინააღმდეგობისა და წინააღმდეგობის მთავარი მხარის შესახებ, წინააღმდეგობათა იგივეობისა და ბრძოლის შესა-ხებ, წინააღმდეგობათა რიგში ანტაგონიზმის ადგილის შესახებ.

დებორინის სკოლის იდეალიზმის კრიტიკამ, რაც ამ უკანასკნელ წლებში საბჭოთა ფილოსოფოსებმა გაშალეს, უდიდესი ინტერესი გამოიწვია ჩვენში. დებორინის იდეალიზმმა მეტად მავნე გავლენა მოახდინა ჩინეთის კომუნის-ტური პარტიის ზოგიერთ წევრზე, და უნდა ითქვას, რომ დოგმატური შეხე-

¹ ვ. ი. ლენინი. „კონსპექტი ჰეგელის წიგნისა „ლექციები ფილოსოფიის ისტორიაზე“, ტ. 1, ელვატის სკოლა („ფილოსოფიური რეველუბი“, მ., 1947, გვ. 237).

ყველა შენიშვნა ამხანაგ მაო ძე-ღუნის ნაშრომისათვის მოცემული აქვს ჩინეთის კომუ-ნისტური პარტიის ცენტრალურ კომიტეტთან არსებულ მაო ძე-ღუნის ჩვეულ ნაწარმოებთა გამოცემის კომისიას. მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსების ნაწარმოებთა დამოწმება მოცემულია უკანასკნელი რუსული გამოცემების მიხედვით.

² იხ. ვ. ი. ლენინი. „დიალექტიკის საკითხისათვის“: „ერთიანის გაორება და მისი წინააღმდეგობრივი ნაწილების შეცნობა (იხ. ციტატი ფილონიდან ჰერაკლიტეს შესახებ ლასალის ჰერაკლიტეს III ნაწილის („შემეცნების შესახებ“) დასაწყისში) არის დიალექტიკის არსი (ერთ-ერთი „დედაარსი“, ერთ-ერთი ძირითადი, თუ არა ძირითადი, თავისებურება თუ ნიშა-ნი)“, („ფილოსოფიური რეველუბი“, გვ. 237). იხ. აგრეთვე ვ. ი. ლენინი. „კონსპექტი ჰეგე-ლის წიგნისა „ლოგიკის მეცნიერება“: „მოკლედ დიალექტიკა შეიძლება განისაზღვროს, რო-გორც მოძღვრება დაპირისპირებულთა ერთიანობის შესახებ. ამით შეცნობილი იქნება დია-ლექტიკის ბირთვი, მაგრამ ეს განმარტებასა და განვითარებას მოითხოვს“ („ფილოსოფიური რეველუბი“, გვ. 194).

დღეებანი ჩვენს პარტიაში დაკავშირებულია ამ სკოლის მეთოდოლოგიასთან. ამიტომ ფილოსოფიის შესასწავლად ჩვენი მუშაობის მთავარი მიზანი ამჟამად დოგმატურ შეხედულებათა აღმოფხვრა უნდა იყოს.

1. ორი თვალსაზრისი სამყაროზე

ადამიანის შემეცნების ისტორიაში ძველთაგანვე არსებობს სამყაროს განვითარების ორი კონცეფცია: ერთი—მეტაფიზიკური, მეორე—დიალექტიკური; ისინი ქმნიან ორ, ერთმანეთისადმი დაპირისპირებულ თვალსაზრისს სამყაროზე. ლენინი ამბობს: „განვითარების (ევოლუციის) ორი ძირითადი (თუ ორი შესაძლო? თუ ორი ისტორიაში შემჩნეული?) კონცეფცია შემდეგია: განვითარება როგორც შემცირება და გადიდება, როგორც გამეორება, და განვითარება როგორც დაპირისპირებულთა ერთიანობა (ერთიანის გაორება ერთიმეორის გამომრიცხავ დაპირისპირებულებად და მათი ურთიერთდამოკიდებულება)“.³ ლენინი აქ ლაპარაკობს სამყაროზე სწორედ ამ ორი სხვადასხვა თვალსაზრისის შესახებ.

როგორც ჩინეთში, ისე ევროპაში მეტაფიზიკური აზროვნება მეტად ხანგრძლივი ისტორიული პერიოდის განმავლობაში ახასიათებდა იდეალისტურ მსოფლმხედველობას და გაბატონებული იყო ადამიანთა გონებაში. ევროპაში მატერიალიზმიც კაპიტალიზმის არსებობის დასაწყის პერიოდში მეტაფიზიკური იყო. იმის შედეგად, რომ ევროპის მთელი რიგი სახელმწიფოები თავიანთი სოციალურ-ეკონომიური განვითარებისას უაღრესად განვითარებული კაპიტალიზმის ფაზაში შევიდნენ, საწარმოო ძალებმა, კლასობრივმა ბრძოლამ და მეცნიერებამ ისტორიაში უმაგალითო განვითარების დონეს მიაღწიეს, და სამრეწველო პროლეტარიატი ისტორიის უდიდესი მამოძრავებელი ძალა გახდა, — წარმოიშვა მარქსისტული დიალექტიკურ-მატერიალისტური მსოფლმხედველობა. მაშინ ბურჟუაზიის ბანაკში, გარდა აშკარა, სრულიად დაუფარავი რეაქციული იდეალიზმისა, გაჩნდა ვულგარული ევოლუციონიზმი, რომელიც მატერიალისტური დიალექტიკის წინააღმდეგ გამოვიდა.

მეტაფიზიკა, ანუ ვულგარული ევოლუციონიზმი, სამყაროში ყველა ნივთს განიხილავს როგორც იზოლირებულს, უძრაობის მდგომარეობაში მყოფს, განიხილავს მათ ცალმხრივად. სამყაროზე ასეთი შეხედულების მომხრეებს მიაჩნიათ, რომ ყველა ნივთი და მოვლენა სამყაროში, მათი ფორმები და კატეგორიები სამუდამოდ იზოლირებული არიან ერთმანეთისაგან და არასოდეს არ იცვლებიან. ხოლო თუ ისინი კიდევაც ცნობენ ცვლილებებს, ეს მხოლოდ როგორც რაოდენობრივ გადიდებას ან შემცირებას და როგორც მექანიკურ ადგილგადანაცვლებას. ამასთან ასეთი გადიდების ან შემცირების და ადგილგადანაცვლების მიზეზები თვით ნივთებსა და მოვლენებში კი არ არის, არამედ მათ გარეთაა, ესე იგი გარეგანი ძალების ზემოქმედებაში. მეტაფიზიკოსებს მიაჩნიათ, რომ სხვადასხვა ნივთები და მოვლენები სამყაროში და მათი თვისებები მათი არსებობის დასაწყისიდანვე უცვლელი რჩება, მათი შემდგომი ცვლილებები კი მხოლოდ რაოდენობრივი გადიდება ან შემცირებაა. მეტაფიზიკოსებს მიაჩნიათ, რომ ნივთს შეუძლია მხოლოდ დაუსრულებლად აღადგინოს თავისი თავი, და არ შეუძლია გადაიქცეს სხვა, განსხვავებულ ნივთად. მეტაფიზიკო-

³ ვ. ი. ლენინი. „დიალექტიკის საკითხისათვის“ („ფილოსოფიური რევულები“, გვ. 327-328).

სემის აზრით, კაპიტალისტური ექსპლოატაცია, კაპიტალისტური კონკურენცია, კაპიტალისტური საზოგადოების ინდივიდუალისტური ფსიქოლოგია — ყოველივე ეს იყო ძველ მონათმფლობელურ საზოგადოებაშიც, უფრო მეტიც, პირველყოფილ საზოგადოებაშიც კი, და იარსებებს მუდამ და უცვლელად. ლაპარაკობენ რა საზოგადოების განვითარების მიზეზებზე, მეტაფიზიკოსები მას ხსნიან საზოგადოებისათვის გარეგანი პირობებით — გეოგრაფიული გარემოთი, ჰავით და სხვ. ისინი მხოლოდ იმას ცდილობენ, რომ განვითარების მიზეზები მონახონ თვით ნივთთა და მოვლენათა გარეთ, უარყოფენ მატერიალისტური დიალექტიკის იმ დებულებას, რომ განვითარებას იწვევენ შინაგანი წინააღმდეგობანი, რომლებიც თვით ნივთებსა და მოვლენებშია. ამიტომ მათ არ შეუძლიათ ახსნან საგანთა და მოვლენათა თვისებრივი მრავალსახეობა და ერთი თვისებრიობის გადაქცევა მეორე თვისებრიობად. ევროპაში ასეთი აზროვნება XVII და XVIII საუკუნეებში გამოხატულებას პოულობდა მექანიკურ მატერიალიზმში, ხოლო XIX საუკუნის ბოლოს და XX საუკუნის დამდეგს — ვულგარულ ევოლუციონიზმში. ჩინეთში კი მეტაფიზიკურ აზროვნებას, რომელიც გამოიხატება სიტყვებით „ზეცა უცვლელია, უცვლელია დაოც“,⁴ დიდხანს იცავდა თავიდან ბოლომდე გახრწნილი, გაბატონებული ფეოდალური კლასი. მექანიკურ მატერიალიზმსა და ვულგარულ ევოლუციონიზმს კი, რომლებიც უკანასკნელ საუკუნეში შემოტანილ იქნა ევროპიდან, ბურჟუაზია იცავდა.

წინააღმდეგ მეტაფიზიკური თვალსაზრისისა სამყაროზე, დიალექტიკურ-მატერიალისტური მსოფლმხედველობა მოითხოვს, რომ ნივთთა და მოვლენათა განვითარების შესწავლისას ჩვენ გამოვდიოდეთ მათი შინაგანი შინაარსიდან, იმ კავშირიდან, რომელიც ერთ ნივთს სხვანივთებთან აქვს, ესე იგი ნივთთა და მოვლენათა განვითარებას განვიხილავდეთ როგორც მათს შინაგან, აუცილებელ თვითმოძრაობას, ამასთან ყოველი ნივთი (მოვლენა) თავის მოძრაობაში დაკავშირებულია და თანამოქმედებს სხვა, მის გარემომცველ ნივთებთან თუ მოვლენებთან. ნივთთა განვითარების ძირეული მიზეზი ნივთებს გარეთ კი არ არის, არამედ მათს შიგნით არის, იმ წინააღმდეგობრივ ბუნებაში, რომელიც შინაგანად აქვთ თვით ნივთებს. ყოველ ნივთსა და მოვლენას შინაგანად აქვს წინააღმდეგობანი. სწორედ ისინი წარმოშობენ ნივთთა მოძრაობასა და განვითარებას. წინააღმდეგობანი, რომლებიც შინაგანად აქვთ ნივთებსა და მოვლენებს, წარმოადგენენ მათი განვითარების ძირეულ მიზეზს, მაშინ როცა ერთი ნივთის თუ მოვლენის ურთიერთკავშირი და ურთიერთმოქმედება სხვა ნივთებთან თუ მოვლენებთან მეორე რიგის მიზეზებს წარმოადგენს. ამრიგად, მატერიალისტურმა დიალექტიკამ გადაჭრით უარყო გარეგანი მიზეზის თუ გარეგანი ბიძგის მეტაფიზიკური თეორია, რომელსაც მექანიკური მატერიალიზმისა და ვულგარული ევოლუციონიზმის მომხრეები აყენებდნენ. სავსებით ცხადია, რომ წმინდა გარეგან მიზეზებს შეუძლიათ გამოიწვიონ ნივთთა მხოლოდ მექანიკური მოძრაობა, ესე იგი მოცულობისა და რაო-

⁴ ზანის ეპოქაში კონფუციუსის სკოლის ცნობილი წარმომადგენელმა ლენ ჯუნ-შუმ (179-104 წლები ჩვენს წელთაღრიცხვამდე) იმპერატორ უ-დის ჟთხრა: „დაო ზეციდან არის. ზეცა უცვლელია, უცვლელია დაოც“. სიტყვა „დაოც“ ფართოდ ხმარობდნენ ძველი ჩინელი ფილოსოფოსები. მისი მნიშვნელობაა „გზა“, „პრინციპი“, აგრეთვე „კანონი“, „კანონზომიერება“.

დენობის ცვლილება, მაგრამ ასეთი მიზეზებით ვერ ავხსნით, თუ რატომ არის, რომ ნიუტონისა და მოვლენების დამახასიათებელია დაუსრულებელი თვისებრივი მრავალსახეობა და ერთი თვისებრიობის მეორეში გადასვლა. სინამდვილეში გარეგანი ბიძგით გამოწვეული მექანიკური მოძრაობაც კი აგრეთვე ნიუტონის შინაგან წინააღმდეგობათა მეშვეობით ხორციელდება. მცენარეთა და ცხოველთა სამყაროშიც უბრალო ზრდა და რაოდენობრივი განვითარება გამოწვეულია უმთავრესად შინაგანი წინააღმდეგობებით. სწორედ ასევე საზოგადოების განვითარებაც განპირობებულია უმთავრესად არა გარეგანი, არამედ შინაგანი მიზეზებით.

თითქმის ერთნაირ გეოგრაფიულ და კლიმატურ პირობებში მყოფი ბევრი სახელმწიფო მკვეთრად განსხვავდება ერთმანეთისაგან თავისი განვითარების დონით და მეტად არათანაბრად ვითარდება. ერთსა და იმავე სახელმწიფოშიც კი, რომელსაც არავითარი გეოგრაფიული და კლიმატური ცვლილებები არ განუცდია, უდიდესი სოციალური ცვლილებები ხდება. იმპერიალისტური რუსეთი სოციალისტურ საბჭოთა კავშირად გადაიქცა, ხოლო კარჩაკეტილი ფეოდალური იაპონია იმპერიალისტური იაპონია გახდა, თუმცა ამ ქვეყნების გეოგრაფია და ჰავა არ შეცვლილა. ჩინეთში, სადაც დიდხანს ბატონობდა ფეოდალური წყობილება, უკანასკნელ ასწლეულში უდიდესი ცვლილებები მოხდა, ახლაც ხდება ცვლილებები განთავისუფლებული, თავისუფალი, ახალი ჩინეთის შექმნის მიმართულებით, ხოლო ამავე დროს ჩინეთის გეოგრაფია და ჰავა სრულებითაც არ შეცვლილა. მართალია, მთელი დედამიწის და მისი ცალკეული ნაწილების გეოგრაფია და ჰავაც იცვლება, მაგრამ საზოგადოების ცვლილებებთან შედარებით ეს ცვლილებები სრულიად უმნიშვნელოა: პირველთათვის დროის ერთეული, რომლის განმავლობაშიც ხდება შესამჩნევი ცვლილებანი, ათობით და ასობით ათასეული წლებია, უკანასკნელთათვის კი ათასეული, ასეული, ათეული წლები და რამდენიმე წლეული ან თვეც კი (რევოლუციის პერიოდში). მატერიალისტური დიალექტიკის თვალსაზრისით, ცვლილებანი ბუნებაში განპირობებულია უმთავრესად მის შინაგან წინააღმდეგობათა განვითარებით, ხოლო ცვლილებანი საზოგადოებაში განპირობებულია უმთავრესად საზოგადოების შიგნით არსებულ წინააღმდეგობათა განვითარებით, ესე იგი საწარმოო ძალებსა და საწარმოო ურთიერთობას შორის წინააღმდეგობის, კლასებს შორის წინააღმდეგობათა, ახლსა და ძველს შორის წინააღმდეგობათა განვითარებით. ამ წინააღმდეგობათა განვითარებას წინ მიჰყავს საზოგადოება, იწვევს ძველი საზოგადოების შეცვლას ახალი საზოგადოებით.

დამორიცხავს თუ არა მატერიალისტური დიალექტიკა გარეგან მიზეზებს? არა, არ დამორიცხავს. მატერიალისტურ დიალექტიკას მიაჩნია, რომ გარეგანი მიზეზები წარმოადგენენ ცვლილებათა პირობას, ხოლო შინაგანი მიზეზები — ცვლილებათა საფუძველს, ამასთან გარეგანი მიზეზები შინაგან მიზეზთა მეშვეობით მოქმედებენ. კევრცხი, სითბოს სათანადო რაოდენობას რომ მიიღებს, წიწილად იქცევა, მაგრამ სითბო ქვას ვერ გადააქცევს წიწილად, იმიტომ რომ მათი საფუძველი სხვადასხვაა. სხვადასხვა ხალხთა გავლენა ერთმანეთზე მუდამ არსებობს. კაპიტალიზმის ეპოქაში, განსაკუთრებით კი იმპერიალიზმისა და პროლეტარული რევოლუციების ეპოქაში, სხვადასხვა სახელმწიფოთა პოლიტიკური, ეკონომიური და კულტურული გავლენა და ზემოქმედება ერთ-

მანეთზე მეტად დიდია. ოქტომბრის სოციალისტურმა რევოლუციამ დასაბამი მისცა ახალ ერას არა მარტო რუსეთის ისტორიაში, არამედ მთელი მსოფლიოს ისტორიაშიც. მან გავლენა მოახდინა შინაგან ცვლილებებზე სხვადასხვა ქვეყანაში და ასევე, ამასთან განსაკუთრებული ძალით, გავლენა მოახდინა შინაგან ცვლილებებზე ჩინეთში. მაგრამ ეს ცვლილებანი სხვადასხვა ქვეყნებშიც და ჩინეთშიც მოხდა თვით ამ ქვეყნებისა და ჩინეთის შინაგან კანონზომიერებათა მეშვეობით. ორ არმიას შორის ბრძოლაში გამარჯვება და დამარცხება შინაგანი მიზეზებით განისაზღვრება. გამარჯვება არმიის ძლიერების ან მისდამი სწორი სარდლობის შედეგია; დამარცხებას იწვევს არმიის სისუსტე ან შეცდომები სარდლობაში; გარეგანი მიზეზები მოქმედებენ შინაგანი მიზეზების მეშვეობით. 1927 წელს ჩინეთში ბურჟუაზიამ პროლეტარიატი რომ დაამარცხა, ეს იმით იყო განპირობებული, რომ თვით ჩინეთის პროლეტარიატი (ჩინეთის კომუნისტურ პარტიაში) ოპორტუნიზმი არსებობდა. როცა ჩვენ ბოლო მოვუღეთ ოპორტუნიზმს, ჩინეთის რევოლუცია კვლავ აღმავლობის გზით წავიდა. შემდეგ ჩინეთის რევოლუციამ კვლავ სერიოზული ზიანი განიცადა მტრის დარტყმებით—უკვე იმის შედეგად, რომ ჩვენი პარტიის შიგნით ავანტიურისტული ტენდენციები გაჩნდა, ხოლო როცა ჩვენ ბოლო მოვუღეთ ავანტიურისტს, ჩვენი საქმე კვლავ აღმავლობის გზით წავიდა. მაშასადამე, რევოლუცია გამარჯვებამდე რომ მიიყვანოს, პარტია უნდა ეყრდნობოდეს თავისი პოლიტიკური ხაზის სისწორეს და თავისი ორგანიზაციის სიმტკიცეს.

დიალექტიკური თვალსაზრისი სამყაროზე ჩინეთშიც და ევროპაშიც უკვე ძველ საუკუნეებში ჩაისახა. მაგრამ ძველების დიალექტიკა სტიქიურ, პრომიტიულ ხასიათს ატარებდა: იმ დროის სოციალური და ისტორიული პირობების მიხედვით მას ჯერ კიდევ არ შეეძლო დამთავრებული სახე მიეღო. ამის გამო მას არ შეეძლო ყოველმხრივ აეხსნა სამყარო, და შემდეგში იგი მეტაფიზიკამ შეცვალა. ცნობილმა გერმანელმა ფილოსოფოსმა ჰეგელმა, რომელიც XVIII საუკუნის ბოლოს და XIX საუკუნის დასაწყისში ცხოვრობდა, დიალექტიკაში მეტად მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანა, მაგრამ მისი დიალექტიკა იდეალისტური იყო. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც პროლეტარული მოძრაობის დიდმა მოღვაწეებმა მარქსმა და ენგელსმა განაზოგადეს დადებითი შედეგები, რომლებსაც კაცობრიობამ შემეცნების განვითარების მსვლელობაში მიაღწია, კერძოდ, კრიტიკულად აითვისეს ჰეგელის დიალექტიკის რაციონალური ელემენტები და შექმნეს დიალექტიკური და ისტორიული მატერიალიზმის დიადი თეორია, ადამიანის შემეცნების ისტორიაში უდიდესი რევოლუცია მოხდა. შემდეგში ეს დიადი თეორია განავითარეს ლენინმა და სტალინმა. როგორც კი ამ თეორიამ ჩინეთში შემოაღწია, მან მაშინვე გამოიწვია აქ უდიდესი ცვლილებანი ადამიანთა გონებაში.

დიალექტიკური თვალსაზრისი სამყაროზე უწინარეს ყოვლისა ასწავლის ადამიანებს უნარიანად შეისწავლონ და ანალიზი გაუკეთონ წინააღმდეგობათა მოძრაობას სხვადასხვა ნივთებსა და მოვლენებში და ამ ანალიზს საფუძველზე განსაზღვრონ წინააღმდეგობათა გადაჭრის მეთოდები. ამიტომ ნივთთა დამახასიათებელი წინააღმდეგობის კონკრეტული გაგება მეტად მნიშვნელოვანია ჩვენთვის.

2. წინააღმდეგობის საყოველთაოობა

იმ მიზნით, რომ გადმოცემა უფრო მოხერხებული იყოს, ჯერ შევჩერდეთ წინააღმდეგობის საყოველთაოობაზე, ხოლო შემდეგ მის სპეციფიკურობაზე. საქმე ის არის, რომ მას შემდეგ, რაც მარქსიზმის დიდმა ფუძემდებლებმა მარქსმა და ენგელსმა და მათი საქმის განმარტებებმა ლენინმა და სტალინმა აღმოაჩინეს დიალექტიკურ-მატერიალისტური მსოფლმხედველობა, მატერიალისტური დიალექტიკა უდიდესი წარმატებით გამოყენებულ იქნა კაცობრიობის ისტორიის და ბუნების ისტორიის გამოკვლევის ბევრ დარგში, საზოგადოების გარდაქმნისა და ბუნების გარდაქმნის (მაგალითად, სსრ კავშირში) ბევრ დარგში. წინააღმდეგობის საყოველთაოობას უკვე ძალიან ბევრი ალიარეზენ, და ამიტომ საქმრო არ არის გავაგრძელოთ სიტყვა ამ საკითხის განმარტებისათვის, ხოლო რაც შეეხება წინააღმდეგობის სპეციფიკურობის საკითხს, ბევრი ამხანაგი, განსაკუთრებით დოგმატიკოსები, მასში ჯერ კიდევ ვერ ერკვევა. მათ არ ესმით, რომ წინააღმდეგობებში საყოველთაო არსებობს განსაკუთრებული. მათ აგრეთვე არ ესმით, რა დიდი მნიშვნელობა აქვს რევოლუციური პრაქტიკისადმი ჩვენი ხელმძღვანელობისათვის იმის შესწავლას, თუ რა არის სპეციფიკური წინააღმდეგობებში, რომლებსაც შეიცავენ ჩვენი დროის კონკრეტული ნივთები და მოვლენები. ამიტომ წინააღმდეგობებში სპეციფიკურის საკითხი სერიოზულ შესწავლას მოითხოვს, და მის განხილვას საქმაო ადგილი უნდა დაეთმოს. სწორედ ამიტომ, ვიკვლევთ რა იმ წინააღმდეგობის კანონს, რომელსაც ყველა ნივთი და მოვლენა შეიცავს, ჩვენ ჯერ გავარჩევთ წინააღმდეგობის საყოველთაოობის საკითხს, შემდეგ დაწერილებითს ანალიზს გავუკეთებთ წინააღმდეგობის სპეციფიკურობის საკითხს, შემდეგ კი კვლავ დავუბრუნდებით საყოველთაოობის საკითხს.

წინააღმდეგობის საყოველთაო ანუ აბსოლუტური ზასიათის საკითხს ორი მხარე აქვს: ჯერ-ერთი, წინააღმდეგობანი არსებობენ ყველა ნივთისა და მოვლენის განვითარების პროცესებში, მეორე, თვითეული ნივთისა და თვითეული მოვლენის განვითარების პროცესში წინააღმდეგობათა მოძრაობა არსებობს თავიდან ბოლომდე.

ენგელსი ამბობს: „მოძრაობა თვითონ არის წინააღმდეგობა...“⁵. დაპირისპირებულთა ერთიანობის კანონის ლენინური განსაზღვრის მიხედვით, იგი არის „ალიარება (აღმოჩენა) წინააღმდეგობრივი, ურთიერთგამორიცხავი, დაპირისპირებული ტენდენციებისა ბუნების (მათ შორის აგრეთვე სულისა და საზოგადოების) ყველა მოვლენასა და პროცესში“.⁶

სწორია თუ არა ეს დებულებანი? დიხს, სწორია. იმ დაპირისპირებულთა ურთიერთდამოკიდებულება და ბრძოლა, რომლებსაც ყოველი მოვლენა შეიცავს, განსაზღვრავს ყველა ნივთისა და მოვლენის სიცოცხლეს, ამოძრავებს ყველა ნივთისა და მოვლენის განვითარებას. არ არსებობს ნივთი, რომელიც წინააღმდეგობას არ შეიცავდეს. წინააღმდეგობები რომ არ იყოს, სამყაროს განვითარება არ იქნებოდა.

⁵ ფ. ე. ე. ე. ს. ი. „ანტი-დიურინგი“. განყოფილება პირველი. ფილოსოფია, XII. დიალექტიკა. რაოდენობა და თვისებრიობა. 1951 წ. გვ. 113.

⁶ ე. ი. ლენინი. „დიალექტიკის საკითხისათვის“ („ფილოსოფიური რეფლექტი“, გვ. 327).

წინააღმდეგობა მოძრაობის უბრალო ფორმების (მაგალითად, მექანიკური მოძრაობის) საფუძველია და მით უმეტეს მოძრაობის რთული ფორმების ხაფუძველია.

ენგელსმა შემდეგნაირად განმარტა წინააღმდეგობის საყოველთაოობა: „თუ მარტივი მექანიკური ადგილგადანაცვლება უკვე წინააღმდეგობას შეიცავს, მით უმეტეს ეს ითქმის მატერიის მოძრაობის უფრო მაღალ ფორმებზე და განსაკუთრებით ორგანულ სიცოცხლესა და მის განვითარებაზე... სიცოცხლე, უწინარეს ყოვლისა, იმაში მდგომარეობს, რომ ცოცხალი არსება ყოველ მოცემულ მომენტში იგივეცაა და სხვაც. მაშასადამე, სიცოცხლე აგრეთვე თვით ნივთებსა და პროცესებში არსებული ისეთი წინააღმდეგობაა, რომელიც თავის თავს განუწყვეტლივ წარმოშობს და გადაჭრის კიდევ; და როგორც კი ეს წინააღმდეგობა ისპობა, ისპობა სიცოცხლეს, სიკვდილი იწყება. სწორედ ასევე ჩვენ დავინახეთ, რომ აზროვნების სფეროშიც ვერ გავექცევით წინააღმდეგობას და, მაგალითად, წინააღმდეგობა შინაგანად განუსაზღვრელ ადამიანური შემეცნების უნარსა და მის მხოლოდ ცალკეულ, გარეგნულად შეზღუდულსა და შეზღუდულად შემეცნებელ ადამიანებში ნამდვილ განხორციელებას შორის, — რომ ეს წინააღმდეგობა იხსნება — ყოველშემთხვევაში ჩვენთვის პრაქტიკულად — დაუსრულებელ თაობათა რიგში, იხსნება დაუსრულებელ წინსვლითს მოძრაობაში... უმაღლესი მათემატიკის ერთ-ერთ მთავარ საფუძველს წარმოადგენს წინააღმდეგობა... მაგრამ დაბალი მათემატიკაც სავსეა წინააღმდეგობებით“.⁷

ლენინიც ასევე ხსნიდა წინააღმდეგობის საყოველთაოობას:

„მათემატიკაში + და —. დიფერენციალი და ინტეგრალი.

მექანიკაში ქმედება და უკუქმედება.

ფიზიკაში დადებითი და უარყოფითი ელექტრობა.

ქიმიაში ატომთა შეერთება და დისოციაცია.

საზოგადოებრივ მეცნიერებაში კლასობრივი ბრძოლა“.⁸

ომაში შეტევა და თავდაცვა, წინ წაწევა და უკან დახევა, გამარჯვება და დამარცხება — ყოველივე ეს ურთიერთ საწინააღმდეგო მოვლენებია. თუ ერთთ მხარე არ არის, არც მეორე არსებობს. ამ ორი მხარის ბრძოლა და ურთიერთკავშირი ქმნის ომის ერთ მთლიანობას, ამოძრავებს ომის განვითარებას, წყვეტს ომის ბედს.

ყოველი სხვადასხვაობა ადამიანთა ცნებებში უნდა განვიხილოთ, როგორც ობიექტურ წინააღმდეგობათა ასახვა. ობიექტური წინააღმდეგობანი, აისახებიან რა სუბიექტურ აზროვნებაში, ქმნიან ცნებათა წინააღმდეგობრივ მოძრაობას, ამოძრავებენ ადამიანის აზრის განვითარებას, მუდამ წყვეტენ ადამიანის აზრის წინაშე წამოჭრილ საკითხებს.

სხვადასხვა შეხედულებათა დაპირდაპირება და ბრძოლა პარტიაში მუდამ წარმოიშობა ხოლმე, და ეს წარმოადგენს საზოგადოებაში არსებულ კლასობრივ წინააღმდეგობათა და ახალსა და ძველს შორის წინააღმდეგობათა ასახვას პარტიაში. თუ პარტიაში არ არის წინააღმდეგობანი და შეხედულებათა ბრძო-

⁷ ვ. ენგელსი. „ანტი-დუორინგი“. განყოფილება პირველი. ფილოსოფია, XII. დიალექტიკა. რაოდენობა და თვისებრიობა. გვ. 114.

⁸ ვ. ი. ლენინი. „დიალექტიკის საკითხისათვის“ („ფილოსოფიური რევოლუცი“, გვ. 327).

ლა, რომლის მსვლელობაშიც ხდება წინააღმდეგობათა დაძლევა, ისე პარტიის ლიტერატურა წყდება.

ამრიგად, ჩვენ ვხედავთ, რომ ყველგან, ყველა პროცესში, არსებობენ წინააღმდეგობანი, — მოძრაობის როგორც მარტივ, ისე რთულ ფორმებში, როგორც ობიექტურ სამყაროში, ისე ადამიანის ცნობიერებაში. მაგრამ არსებობს თუ არა წინააღმდეგობა ყოველი პროცესის დასაწყის სტადიაში? თავიდან ბოლომდე წინააღმდეგობრივია თუ არა თვითიული ნივთისა და მოვლენის განვითარების პროცესი?

როგორც ცხადი ხდება იმ სტატიებიდან, რომლებშიც საბჭოთა ფილოსოფოსები აკრიტიკებენ დებორინის სკოლას, ეს სკოლა იმ თვალსაზრისს ადგას, რომ წინააღმდეგობა ჩნდება არა პროცესის დასაწყისშივე, არამედ მისი განვითარების მხოლოდ გარკვეულ სტადიაში. მაშასადამე, აქამდე პროცესის განვითარება მიმდინარეობს გარეგანი და არა შინაგანი მიზეზების გავლენით. ასე ეშვება დებორინი გარეგანი ბიძგის მეტაფიზიკურ თეორიამდე, მექანიციზმამდე. ამ თვალსაზრისით განიხილავდნენ რა კონკრეტულ პრობლემებს, დებორინელები იმ დასკვნამდე მიდიოდნენ, რომ კულაკებსა და გლეხთა მასებს შორის საბჭოთა პირობებში მხოლოდ განსხვავება არსებობს, მათ შორის წინააღმდეგობა კი არ არის, და საცხებით ეთანხმებოდნენ ბუხარინის თვალსაზრისს. განიხილავდნენ რა საფრანგეთის რევოლუციას, მათ მიაჩნდათ, რომ რევოლუციამდე მესამე წოდებაშიც, რომელიც მუშების, გლეხებისა და ბურჟუაზიისაგან შედგებოდა, მხოლოდ განსხვავება არსებობდა, წინააღმდეგობა კი არ იყო. დებორინის სკოლის ეს შეხედულება ანტიმარქსისტულია. დებორინელებს არ ესმოდათ, რომ ყოველი განსხვავება უკვე შეიცავს წინააღმდეგობას, რომ განსხვავება წინააღმდეგობაა. ბურჟუაზიისა და პროლეტარიატის ჩასახვის ხანებშივე შრომასა და კაპიტალს შორის წინააღმდეგობა წარმოიშვა; მხოლოდ იგი მაშინ ჯერ კიდევ არ იყო გამწვავებული. მუშებსა და გლეხებს შორის განსხვავება საბჭოთა კავშირის სოციალურ პირობებშიც კი არსებობს. მათ შორის განსხვავება წინააღმდეგობაა, რომელიც მხოლოდ არ შეიძლება გამწვავდეს და ანტაგონიზმი გახდეს, არ შეიძლება მიიღოს კლასობრივი ბრძოლის ფორმა, თავისი მნიშვნელობით არ უდრის წინააღმდეგობას შრომასა და კაპიტალს შორის; მუშებმა და გლეხებმა სოციალისტური მშენებლობის პროცესში მტკიცე კავშირი შექმნეს, და აღნიშნული წინააღმდეგობა თანდათანობით ისპობა სოციალიზმიდან კომუნიზმისაკენ განვითარების პროცესში. აქ ლაპარაკი შეიძლება წინააღმდეგობათა ხასიათის მხოლოდ განსხვავებაზე და არა წინააღმდეგობათა არსებობასა თუ არარსებობაზე. წინააღმდეგობა საყოველთაოა, აბსოლუტურია, იგი ნივთთა და მოვლენათა განვითარების ყველა პროცესში არსებობს; წინააღმდეგობით თავიდან ბოლომდე გამსჭვალულია ყველა პროცესი.

რას ნიშნავს ახალი პროცესის წარმოშობა? ეს იმას ნიშნავს, რომ ძველი ერთიანობა და მისი შემქმნელი დაპირისპირებულნი ადგილს უთმობენ ახალ ერთიანობას და მის შემქმნელ ახალ დაპირისპირებულთ, და მაშინ წარმოიშობა ახალი პროცესი, რომელიც ცვლის ძველს. ძველი პროცესი მთავრდება, ახალი პროცესი წარმოიშობა. ახალი პროცესი, რომელიც ახალ წინააღმდეგობებს შეიცავს, იწყებს თავის წინააღმდეგობათა განვითარების ისტორიას.

ლენინი აღნიშნავს, რომ მარქსმა „კაპიტალში“ მოგვცა იმ წინააღმდეგობათა ანალიზის ნიმუში, რომლებითაც გამსჭვალულია ნივთის, მოვლენის განვითარების მთელი პროცესი თავიდან ბოლომდე. ეს არის მეთოდი, რომელიც გამოყენებულ უნდა იქნას ყოველი მოვლენის განვითარების პროცესის შესწავლისას. და თვითონ ლენინი სწორად იყენებდა ამ მეთოდს, რომლითაც გამსჭვალულია ყველა მისი შრომა.

„მარქსი „კაპიტალში“ ჯერ ანალიზს უკეთებს ბურჟუაზიული (სასაქონლო) საზოგადოების ყველაზე მარტივ, ჩვეულებრივ, ძირითად, ყველაზე მასობრივი სახის, ყველაზე ყოველდღიურ ურთიერთობას, რომელიც მილიარდჯერ გვხვდება: საქონლის გაცვლას. ანალიზი ამ უმარტივეს მოვლენაში (ბურჟუაზიული საზოგადოების ამ „უჯრედში“) ააშკარავებს თანამედროვე საზოგადოების ყველა წინააღმდეგობას (respective ყველა წინააღმდეგობის ჩანასახს). შემდგომი გადმოცემა გვიჩვენებს ამ წინააღმდეგობათა და ამ საზოგადოების განვითარებას (და ზრდას და მოძრაობას) მისი ცალკეულ ნაწილების შიგნით, თავიდან ბოლომდე“.

ამის შემდეგ ლენინი აღნიშნავს: „ასეთი უნდა იყოს საერთოდ დიალექტიკის გადმოცემის (respective შესწავლის) მეთოდი...“⁹

ჩინელი კომუნისტები უნდა დაეუფლონ ამ მეთოდს; მხოლოდ მაშინ შეძლებენ ისინი სწორად გაუკეთონ ანალიზი ჩინეთის რევოლუციის ისტორიასა და თანამედროვე მდგომარეობას და განსაზღვრონ მისი პერსპექტივები.

3. წინააღმდეგობის სპეციფიკურობა

როგორც ზემოთ უკვე ვთქვით, წინააღმდეგობის საყოველთაო და აბსოლუტური ხასიათი იმაში მდგომარეობს, რომ წინააღმდეგობანი ყველა მოვლენის განვითარების პროცესში არსებობენ და თვითელი მოვლენის განვითარების პროცესი თავიდან ბოლომდე გამსჭვალულია წინააღმდეგობებით.

ახლა შევჩერდეთ სპეციფიკურსა და შეფარდებითზე წინააღმდეგობებში. ეს საკითხი რამდენიმე მხრივ უნდა განვიხილოთ.

უწინარეს ყოვლისა მატერიის მოძრაობის ყველა სხვადასხვა ფორმის წინააღმდეგობანი სპეციფიკურ ხასიათს ატარებენ. ადამიანის მიერ მატერიის შეცნობა მატერიის მოძრაობის ფორმების შეცნობაა, რამდენადაც სამყაროში არ არსებობს არაფერი, გარდა მატერიის მოძრაობისა, ამასთან მატერიის მოძრაობა ყოველთვის იღებს გარკვეულ ფორმებს. როცა საქმე გვაქვს მოძრაობის თვითეულ ცალკეულ ფორმასთან, მხედველობაში უნდა გვქონდეს ის საერთო, რაც მას მოძრაობის სხვადასხვა ფორმებთან აქვს. მაგრამ კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია — და ეს ჩვენ მიერ ნივთთა შეცნობის საფუძველს წარმოადგენს — გავითვალისწინოთ ის სპეციფიკური, რაც მოძრაობის თვითეულ ფორმას ახასიათებს, ესე იგი გავითვალისწინოთ მისი თვისებრივი განსხვავება მოძრაობის სხვა ფორმებისაგან. მხოლოდ ამ გზით შეიძლება განვსხვავოთ ერთი მოვლენა მეორისაგან. მოძრაობის თვითეული ფორმა შეიცავს თავის სპეციფიკურ წინააღმდეგობებს, რომლებიც ქმნიან მოვლენის სპეციფიკურ არსს, რომელიც განასხვავებს მას სხვა მოვლენებისაგან. ამაში მდგომარეობს სამყაროში არსებულ ნივთთა და მოვლენათა დაუსრულებელი მრავალსახეობის წინააღმდეგობა მიზეზი თუ საფუძველი. ბუნებაში არსებობს მოძრაობის მრავალი ფორ-

* ვ. ი. ლენინი. „დიალექტიკის საკითხისათვის“ („ფილოსოფიური რევულები“, გვ. 328).

მა: მექანიკური მოძრაობა, ბგერა, სინათლე, სითბო, ელექტრობა, დაშლა, შეერთება და ა. შ. მატერიის მოძრაობის მთელი ეს ფორმები არსებობენ ურთიერთ დამოკიდებულებაში, მაგრამ თავიანთი არსით ისინი ერთმანეთისაგან განსხვავდებიან. მატერიის მოძრაობის თვითეული ფორმის სპეციფიკური არსი განისაზღვრება მარტო მისთვის დამახასიათებელი სპეციფიკური წინააღმდეგობებით. ეს მდგომარეობა არა მარტო ბუნებაშია: იგი ასევე არსებობს საზოგადოებრივ და იდეოლოგიურ მოვლენებში. თვითეული საზოგადოებრივი ფორმა, ცნობიერების თვითეული ფორმა შეიცავს თავის სპეციფიკურ წინააღმდეგობებს და აქვს თავისი სპეციფიკური არსი.

მეცნიერებაში სფეროების გამოჯენა ემყარება სწორედ სპეციფიკურ წინააღმდეგობებს, რომლებსაც მეცნიერული კვლევის ობიექტები შეიცავენ. სწორედ იმ გარკვეულ წინააღმდეგობათა გამოკვლევა, რომელნიც მოვლენათა მხოლოდ გარკვეულ სფეროს ახასიათებენ, შეადგენს ამა თუ იმ მეცნიერების საგანს. მაგალითად, პლუსი და მინუსი მათემატიკაში, ქმედება და უკუქმედება მექანიკაში, უარყოფითი და დადებითი ელექტრობა ფიზიკაში, დაშლა და შეერთება ქიმიაში, საწარმოო ძალები და საწარმოო ურთიერთობა, კლასები და კლასთა ბრძოლა საზოგადოებრივ მეცნიერებებში, შეტევა და თავდაცვა სამხედრო მეცნიერებაში, იდეალიზმი და მატერიალიზმი, მეტაფიზიკა და დიალექტიკა ფილოსოფიაში და ა. შ. — ყოველივე ეს სხვადასხვა მეცნიერებათა კვლევის საგნებს ქმნის სწორედ იმიტომ, რომ არსებობენ სპეციფიკური წინააღმდეგობანი და სპეციფიკური არსი. ცხადია, წინააღმდეგობებში საყოველთაოს შეუცნობლად შეუძლებელია გამოვარკვით მოვლენათა მოძრაობის, განვითარების საერთო მიზეზები თუ საერთო საფუძვლები. მაგრამ წინააღმდეგობებში სპეციფიკურის გამოუკვლევლად შეუძლებელია განვსაზღვროთ სპეციფიკური არსი, რომელიც განასხვავებს ერთ მოვლენას სხვებისაგან, შეუძლებელია გამოვარკვით მოვლენათა მოძრაობის, განვითარების სპეციფიკური მიზეზები ან სპეციფიკური საფუძვლები, შეუძლებელია განვსახვათ მოვლენები, შეუძლებელია გავმოჯნოთ მეცნიერული კვლევის დარგები.

თუ ავიღებთ ადამიანის შემეცნების მოძრაობის თანმიმდევრობას, იგი ყოველთვის თანდათანობით ფართოვდება ერთეულისა და სპეციფიკურის შეცნობიდან ზოგადის შეცნობისაკენ. ადამიანები ყოველთვის უწინარეს ყოველისა შეიცნობენ ბევრი სხვადასხვა მოვლენის სპეციფიკურ არსს და მხოლოდ შემდეგ შეუძლიათ გადავიდნენ განზოგადებაზე, შეიცნონ მოვლენათა ზოგადი არსი. როცა შევიცნობთ ამა თუ იმ ზოგად არსს, ვიხელმძღვანელებთ ამ ზოგადი ცოდნით და შემდეგში გამოვიკვლევთ სხვადასხვა კონკრეტულ ნივთებს, რომლებიც ჯერ კიდევ არ არის გამოკვლეული, ან გამოკვლეულია ზერელედ, და გამოვარკვევთ მათს სპეციფიკურ არსს, მხოლოდ ამის შემდეგ შეიძლება შევავსოთ, გავამდიდროთ და განვაფართოოთ ამა თუ იმ ზოგადი არსის ცოდნა, ამასთან არ დაუშვათ, რომ ზოგადი არსის ეს ცოდნა რაღაც გაქვავებულ და მკვდარ რამედ გადაიქცეს. ასეთია შემეცნების პროცესის ორი ეტაპი: პირველი—სპეციფიკურიდან ზოგადისაკენ, მეორე—ზოგადიდან სპეციფიკურისაკენ. ადამიანის შემეცნების განვითარება ყოველთვის წარმოადგენს მოძრაობას სპირალით, ამასთან ყოველ ციკლს უფრო მაღალ საფეხურზე აჰყავს შემეცნება, განუწყვეტლივ აღრმავებს მას (თუ ამასთან ზუსტად დაცულია მეცნიერული მეთოდი). ჩვენი დოგმატიკოსების შეცდომა ამ საკითხში ის არის, რომ

მათ, ერთი მხრივ, არ ესმით, რომ მხოლოდ მას შემდეგ, რაც გამოიკვლევ სპეციფიკურს წინააღმდეგობაში და შეიცნობ ცალკეულ ნივთთა სპეციფიკურ არსს, შეიძლება მთელი სისრულით შეიცნო წინააღმდეგობაში საყოველთაო, სრული ზომით შეიცნო ნივთთა ზოგადი არსი; ხოლო მეორე მხრივ მათი შეცდომა ის არის, რომ მათ არ ესმით, რომ, შევიცნობთ რა ნივთთა ზოგად არსს, საჭიროა განვავარძოთ კვლევა კონკრეტული ნივთებისა, რომლებიც ჯერ კიდევ ღრმად არ არის შესწავლილი ან ახლად გამოჩნდა. ჩვენი დოგმატიკოსები დაუდევრები არიან, რომლებიც უარყოფენ ყოველ გულდასმითს კვლევითს მუშაობას კონკრეტულ ნივთებზე, განიხილავენ ზოგად ჭეშმარიტებებს როგორც რაღაც ისეთს, რაც ციდან არის ჩამოვარდნილი, აქცევენ მათ რაღაც შეუცნობელ, წმინდა აბსტრაქტულ ფორმულებად, სრულებით უარყოფენ და თავდაყირა აყენებენ ადამიანების მიერ ჭეშმარიტების შეცნობის ნორმალურ თანმიმდევრობას. მათ აგრეთვე არ ესმით შემეცნების ორი ეტაპის ურთიერთკავშირი: სპეციფიკურიდან ზოგადისაკენ და ზოგადიდან სპეციფიკურისაკენ. მათ სრულებით არ ესმით შემეცნების მარქსისტული თეორია.

საჭიროა გამოვიკვლიოთ მატერიის მოძრაობის ფორმების თვითეული დიდი სისტემის არა მარტო სპეციფიკური წინააღმდეგობანი და ამ წინააღმდეგობებით განპირობებული არსი, არამედ მატერიის მოძრაობის თვითეული ამ ფორმის სპეციფიკური წინააღმდეგობანიც მისი განვითარების ხანგრძლივი გზის ყოველ ცალკეულ ეტაპზე და თვითეული ფორმის არსი. მოძრაობის ყველა ფორმა განვითარების ყოველ ნამდვილ და არა წარმოდგენილ პროცესში თვისებრივად სხვადასხვაა, და ჩვენს კვლევითს მუშაობაში განსაკუთრებულ ყურადღებას უნდა ვაქცევდეთ ამ მომენტს, ამასთან სწორედ აქედან უნდა ვიწყებდეთ.

თვისებრივად სხვადასხვა წინააღმდეგობანი შეიძლება გადაიჭრან მხოლოდ თვისებრივად სხვადასხვა მეთოდებით. მაგალითად, წინააღმდეგობა პროლეტარიატსა და ბურჟუაზიას შორის გადაიჭრება სოციალისტური რევოლუციის მეთოდით. წინააღმდეგობა ხალხის მასებსა და ფეოდალურ წყობილებას შორის გადაიჭრება დემოკრატიული რევოლუციის მეთოდით. წინააღმდეგობა კოლონიებსა და იმპერიალიზმს შორის გადაიჭრება ეროვნულ-რევოლუციური ომის მეთოდით. წინააღმდეგობა მუშათა კლასსა და გლეხობას შორის სოციალისტურ საზოგადოებაში გადაიჭრება კოლექტივიზაციის და სოფლის მეურნეობის მექანიზაციის მეთოდით. წინააღმდეგობანი კომუნისტური პარტიის შიგნით გადაიჭრება კრიტიკისა და თვითკრიტიკის მეთოდით. წინააღმდეგობანი საზოგადოებასა და ბუნებას შორის გადაიჭრება საწარმოო ძალების განვითარების მეთოდით. პროცესი იცვლება, ხდება ძველი პროცესისა და ძველ წინააღმდეგობათა ლიკვიდაცია, იბადება ახალი პროცესი და ახალი წინააღმდეგობანი და შესაბამისად იცვლება წინააღმდეგობათა გადაჭრის მეთოდებიც. წინააღმდეგობანი, რომლებიც გადაჭრეს თებერელის რევოლუციამ და ოქტომბრის რევოლუციამ რუსეთში, აგრეთვე ის მეთოდები, რომლებიც გამოყენებულ იქნა ორივე ამ რევოლუციაში წინააღმდეგობათა გადასაჭრელად, ძირეულად განსხვავდებოდა ერთმანეთისაგან. სხვადასხვა წინააღმდეგობათა გადაჭრა სხვადასხვა მეთოდებით — ეს ის პრინციპია, რომელსაც მარქსისტულენინელები ზუსტად უნდა იცავდნენ. დოგმატიკოსები კი ამ პრინციპს არ იცავენ, მათ არ ესმით იმ პირობების განსხვავება, რომლებშიც ხდება სხვა-

დასხვა რევოლუციები, მაშასადამე, არ ესმით, რომ სხვადასხვა წინააღმდეგობანი უნდა გადაიჭრას სხვადასხვა მეთოდებით, ისინი ყველგან თავს გვახვევენ შაბლონურ სქემას, რომელიც უცვლელად მიაჩნიათ; ამას კი მხოლოდ ის შეუძლია, რომ რევოლუცია წარუმატებლობამდე მიიყვანოს ან სრულებით გააფუჭოს საქმე, რომელიც აქამდე კარგად მიდიოდა.

რომ გამოვარკვიოთ წინააღმდეგობათა სპეციფიკური ნიშნები რაიმე მოვლენის განვითარების პროცესში მათს ერთობლიობასა და ურთიერთკავშირში, ესე იგი, რომ გამოვარკვიოთ მოვლენის განვითარების პროცესის არსი, საჭიროა გამოვარკვიოთ იმ წინააღმდეგობათა ყველა მხარის სპეციფიკური ნიშნები, რომლებსაც ეს პროცესი შეიცავს, წინააღმდეგ შემთხვევაში პროცესის არსის გამორკვევა შეუძლებელი იქნება; ამასაც ჩვენს კვლევით მუშაობაში საჭიროა განსაკუთრებული ყურადღება მიექცეს.

ყოველი მნიშვნელოვანი მოვლენის განვითარების პროცესი მთელ რიგ წინააღმდეგობებს შეიცავს. მაგალითად, ჩინეთის ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის პროცესში არსებობს წინააღმდეგობა ჩინეთის საზოგადოების სხვადასხვა ჩაგრულ კლასებსა და იმპერიალიზმს შორის, წინააღმდეგობა ხალხის მასებსა და ფეოდალურ წყობილებას შორის, წინააღმდეგობა პროლეტარიატსა და ბურჟუაზიას შორის, წინააღმდეგობა ერთი მხრივ გლეხობასა და ქალაქის წვრილ ბურჟუაზიას და მეორე მხრივ ბურჟუაზიას შორის, წინააღმდეგობა სხვადასხვა რეაქციულ გაბატონებულ ხროვეებს შორის და ა. შ. — მდგომარეობა აქ ფრიად რთულია და არა მარტო ყველა ეს წინააღმდეგობანი თავიანთ სპეციფიკურ ხასიათს ატარებენ და ისინი არ შეიძლება ერთნაირად მივიჩნიოთ, არამედ თვითეული წინააღმდეგობის ორივე მხარესაც კვლავ თავისი თავისებურებები აქვს, და მათაც არ შეიძლება ერთნაირად მივუდგეთ. ჩვენ, ჩინელ რევოლუციონერებს, უნდა გვესმოდეს წინააღმდეგობათა სპეციფიკურობა არა მარტო მათს ერთობლიობაში, ესე იგი მათს ურთიერთკავშირში, არამედ კიდევაც უნდა ვიკვლევდეთ წინააღმდეგობათა ყველა ცალკეულ მხარეს, ვინაიდან მხოლოდ ასე შეიძლება გავიგოთ მათი ერთობლიობა. გავიგოთ წინააღმდეგობის ორივე მხარე — ნიშნავს გავიგოთ ის განსაკუთრებული მდგომარეობა, რომელიც თვითეულ ამ მხარეს უჭირავს, გავიგოთ, რა კონკრეტული ფორმებით ქმნიან ისინი ურთიერთგანპირობებულობისა და დაპირისპირებულობის ურთიერთობას, როგორია ბრძოლის კონკრეტული მეთოდები, რომლებსაც თვითეული მხარე იყენებს მათს ურთიერთკავშირსა და დაპირისპირებულობაში, აგრეთვე მათი ურთიერთკავშირის გაწყვეტის შემდეგ. ამ საკითხების შესწავლა მეტად მნიშვნელოვანია. სწორედ ეს ჰქონდა მხედველობაში ლენინს, როცა იგი ამბობდა, რომ მარქსიზმის თვით არსი, ცოცხალი სული კონკრეტული სიტუაციის კონკრეტული ანალიზია.¹⁰ ჩვენი დოგმატიკოსები ლენინის მითითებებს არღვევენ, არასოდეს არ იწუხებენ თავს რაიმე მოვლენის კონკრეტული ანალიზისათვის, ხოლო მათი სტა-

¹⁰ იხ. ვ. ი. ლენინი. „კომუნისმი“. ამ სტატიისში ვ. ი. ლენინი აკრიტიკებდა ბელა კუნს, რომელიც უნგრეთის კომპარტიის წევრი იყო, შემდეგში კი მხილებულ იქნა როგორც მუშათა კლასის საქმის მოღალატე. ლენინი წერდა, რომ ბელა კუნი გვერდს უვლის „ამას, რაშიაც არის თვით არსი, თვით ცოცხალი სული მარქსიზმისა: სიტუაციის კონკრეტულ ანალიზს“ (თხზ., ტ. 31, გვ. 143).

ტიები და სიტყვები ყოველთვის წარმოადგენენ შაბლონური სქემების ცარიელ უსაზღვრო გადაღვევას და ქმნიან ჩვენს პარტიაში ფრიად ცუდ სტილს.

რა საკითხიც უნდა იყოს, მისი გამოკვლევისას შეუწყნარებელია სუბიექტივიზმი, ცალმხრივობა და ზეირელება. სუბიექტივიზმი იმის უნარის უქონლობაა, რომ საკითხს მიუღდგე ობიექტურად, ესე იგი მიუღდგე მატერიალისტურად, რაზედაც მე უკვე ვლაპარაკობდი ნაწილობრივ „პრაქტიკის შესახებ“. ცალმხრივობა გამოიხატება საკითხების ყოველმხრივ განხილვის უნარის უქონლობით, მხოლოდ ერთ-ერთი დაპირისპირებულის გაგებით: მაგალითად, როცა ადამიანებს ესმით მხოლოდ ჩინეთი და არ ესმით იაპონია, ესმით მხოლოდ კომუნისტური პარტია და არ ესმით გომინდანი, ესმით მხოლოდ პროლეტარიატი და არ ესმით ბურჟუაზია, ესმით მხოლოდ გლეხობა და არ ესმით მემამულეები, ერკვევიან მხოლოდ ხელსაყრელ ვითარებაში და ვერ ერკვევიან ძნელ ვითარებაში, ესმით მხოლოდ წარსული და არ ესმით მომავალი, ესმით მხოლოდ ცალკეული და არ ესმით ერთობლიობა, ესმით მხოლოდ ნაკლოვანებანი და არ ესმით მიღწევები, ესმით მხოლოდ მაძიებელი და არ ესმით მოპასუხე, ესმით მხოლოდ არალეგალური რევოლუციური მუშაობა და არ ესმით ლეგალური რევოლუციური მუშაობა და ა. შ., — ერთი სიტყვით არ ესმით წინააღმდეგობათა სხვადასხვა მხარის თავისებურებანი. სწორედ ეს ნიშნავს ცალმხრივად უდგებოდე საკითხს, ანუ კერძობითს ხედავდე და მთელს კი ვერა, ხეებს ხედავდე და ტყეს კი ვერა. ასეთი მიდგომისას შეუძლებელია მონახო წინააღმდეგობათა გადაჭრის მეთოდი, შეუძლებელია განახორციელო რევოლუციური ამოცანები, შეუძლებელია შეასრულო დაეალებული სამუშაო, შეუძლებელია სწორად გააჩაღო შეხედულებათა ბრძოლა პარტიაში. სუნ-ძი,¹¹ არჩევდა რა ომის საკითხებს, ამბობდა: „იცნობდე მოწინააღმდეგეს და იცნობდე შენს თავს, და უძღვევდი იქნები“. იგი ლაპარაკობდა ორ მეომარ მხარეზე. ვეი ჯენი, რომელიც ტანის ეპოქაში ცხოვრობდა, ამბობდა: „თუ ყველას მოუსმენ, ჭეშმარიტებას გაიგებ; თუ ერთს დაუჯერებ, უმეცარი დარჩები“¹²; მასაც ესმოდა ცალმხრივი მიდგომის მანკიერება. მაგრამ ჩვენი ამხანაგები ხშირად ცალმხრივად უდგებიან საკითხებს და ამის გამო არაიშვიათად სასაცილო მიდგომარეობაში ვარდებიან. რომან „შუიხუჯუანის“¹³ გმირმა სუნ ძიანმა სამჯერ მიიტანა იერიში ჯუძია-ჯუანზე, მაგრამ იმის გამო, რომ ვითარებას ვერ იცნობდა და არასწორი მეთოდით მოქმედებდა, ორჯერ დამარცხდა. ხოლო როცა მან მოქმედების მეთოდი შეცვალა და ვითარების დაზვერვით დაიწყო, გაერკვა ლაბირინტთა სისტემა-

¹¹ სუნ-ძი (ან სუნ ჟ) (მას სუნ ჟ-ძისაც უწოდებდნენ) — ჩვენს წელთაღრიცხვამდე V საუკუნის სახელგანთქმული ჩინელი სარდალი და სამხედრო თეორეტიკოსი, ავტორი ტრაქტატისა „სუნ-ძი“, რომელიც 13 თავისაგან შედგება. ეს ციტატი ამოღებულია წიგნის — „სუნ-ძი“ — შესახებ თავიდან — „შუიხუჯუანის“ მომზადება.

¹² ვეი ჯენი (580-643 წლები ჩვენს წელთაღრიცხვამდე) — პოლიტიკური მოღვაწე და ისტორიკოსი, ცხოვრობდა ტანის ეპოქის პირველ პერიოდში. ეს ციტატი ამოღებულია მატანის „ძიჯი ტუნძიანის“ 192-ე ტომიდან.

¹³ „შუიხუჯუანი“ — XIV საუკუნის უდიდესი ლიტერატურული ნაწარმოები, რომელიც შეიქმნა თუანის დინასტიის მმართველობის ბოლოს და შინის დინასტიის მმართველობის დასაწყისში. ამ რომანის ავტორად ში ნაი-ანი ითვლება. რომანში აწერილია გლეხთა ომი ჩრდილოეთის სუნის დინასტიის უკანასკნელ წლებში. სუნ ძიანი რომანის მთავარი გმირია. სოფელი ჯუძია-ჯუანი გლეხთა ომის ბაზის — ლიანშანოს ახლოს იყო. ამ სოფლის ბრძანებელი იყო დიდა მემამულე — დუმატი ჯუ ჩაო-ფინი.

ში, დაარღვია კავშირი სოფლებს ლიბიაჯუანს, ხუძიაჯუანსა და ჯუძიაჯუანს შორის, ჩასაფრება მოაწყო მოწინააღმდეგის ბანაკში და იხმარა ისეთი მეთოდი, რომელიც ჰგავს ტროადის ცხენის გამოყენებას, რაზეც ლაპარაკია უცხოეთის ერთ გადმოცემაში, — მისი მესამე იერიში წარმატებით დაგვირგვინდა. რომანი „შუისუჯუანი“ შეიცავს მატერიალისტური დიალექტიკის გამოყენების მთელ რიგ მაგალითებს, რომელთა შორის ჯუძიაჯუანის სამგზის იერიში ერთ-ერთი საუკეთესოა. ლენინი ამბობს: „საგანს ნამდვილად რომ ვიცნობდეთ, უნდა მოვიცვათ, შევისწავლოთ ყველა მისი მხარე, ყველა კავშირი და „გაშუალება“. ამას ვერასოდეს ვერ მივალწევთ სრულად, მაგრამ ყოველმხრივობის მოთხოვნა თავიდან აგვაშორებს შეცდომებსა და გაქვევებას“. ¹⁴ ლენინის ეს სიტყვები უნდა გვახსოვდეს.

ზერელებმა იმაში მდგომარეობს, რომ ადამიანები ვერ ითვალისწინებენ ვერც მთლიანად წინააღმდეგობის თავისებურებებს და ვერც მისი სხვადასხვა მხარეების თავისებურებებს, უარყოფენ ნივთის არსში ღრმად ჩაწვდომის და წინააღმდეგობის თავისებურებათა გულდასმით შესწავლის აუცილებლობას, დაკვირვებას აწარმოებენ საიდანაც შორიდან, ამხნევენ წინააღმდეგობის უაღრესად სავარაუდო ზოგად ნიშნებს და მაშინვე ცდილობენ გადაჭრან ეს წინააღმდეგობა (უბასუხებენ კითხვებზე, წყვეტენ დავას, ეწვევიან მუშაობას, ხელმძღვანელობენ საომარ ოპერაციებს). საქმისადმი ასეთ მიდგომას ყოველთვის სავალალო შედეგები მოსდევს.

იმის მიზეზი, რომ დოგმატიზმით და ემპირიზმით დაავადებული ჩვენნი ამხანაგები შეცდომებს უშვებენ, მდგომარეობს ნივთებისადმი მათს სუბიექტურ, ცალმხრივ და ზერელე მიდგომაში. ცალმხრივობა და ზერელებაც სუბიექტივიზმია. რამდენადაც ყველა ობიექტურად არსებული ნივთი სინამდვილეში ურთიერთდაკავშირებულია და შინაგანი კანონზომიერებები აქვს, ადამიანები კი ნაცვლად იმისა, რომ სწორად ასახონ ეს, მოვლენებს ცალმხრივად ან ზერელედ განიხილავენ, არ შეიცნობენ მათს ურთიერთკავშირსა და შინაგან კანონზომიერებებს, ამ ადამიანთა მიდგომა სუბიექტივისტურია.

ჩვენ უნდა შევისწავლოთ არა მარტო თავისებურებანი წინააღმდეგობათა მოძრაობისა მოვლენათა განვითარების საერთო პროცესში — მათს ურთიერთკავშირში და თვითეული მხარის მდგომარეობის გათვალისწინებით; განვითარების ამ პროცესის სხვადასხვა ეტაპს თავისი თავისებურებები აქვს, რომლებიც აგრეთვე არ შეიძლება მხედველობიდან გამოვუშვათ.

ძირითადი წინააღმდეგობა მოვლენის განვითარების პროცესში და პროცესის არსი, რაც განპირობებულია ამ ძირითადი წინააღმდეგობით, არ ქრება პროცესის დამთავრების მომენტამდე, მაგრამ მდგომარეობა განვითარების ხანგრძლივი პროცესის სხვადასხვა ეტაპზე ხშირად სხვადასხვაა. ეს იმიტომ ხდება, რომ თუმცა მოვლენის განვითარების პროცესში ძირითადი წინააღმდეგობის ხასიათი და ამ პროცესის არსი არ იცვლება, მაინც განვითარების ხანგრძლივი პროცესის სხვადასხვა ეტაპზე ძირითადი წინააღმდეგობა სულ უფრო მწვავე ფორმებს იღებს. ამასთან მთელი რიგი დიდი და მცირე წინააღმდეგობებიდან, რომლებიც განპირობებული არიან ძირითადი წინააღმდეგობით ან მის გავლენაში არიან, ზოგი მწვავედება, სხვები ღროებით ან ნაწი-

¹⁴ ვ. ი. ლენინი. „კიდევ ერთხელ პროფკავშირებზე, მიმდინარე მომენტზე და ტროცისა და ზუხარინის შეცდომებზე“ (თხზ., ტ. 32, გვ. 72).

ლობრივ გადაიჭრება ან შენელებს, ზოგი კი ახლად წარმოიშობა. სწორედ ამიტომ ჩნდება პროცესში სხვადასხვა ეტაპები. ვინც ყურადღებას არ აქცევს მოვლენის განვითარების პროცესის ამ ეტაპებს, მას არ შეუძლია ჯეროვნად გადაჭრას ამ მოვლენის დამახასიათებელი წინააღმდეგობანი.

მაგალითად, როცა თავისუფალი კონკურენციის ეპოქის კაპიტალიზმში იმპერიალიზმად გადაიქცა, ორი ანტაგონისტური კლასის — პროლეტარიატისა და ბურჟუაზიის ბუნება, — აგრეთვე მოცემული საზოგადოების ბურჟუაზიული არსი სრულებითაც არ შეცვლილა, მაგრამ ამ ორ კლასს შორის წინააღმდეგობანი გამწვავდნენ, წარმოიშვნენ წინააღმდეგობანი მონოპოლისტურ და არამონოპოლისტურ კაპიტალს შორის, გამწვავდნენ წინააღმდეგობანი მეტროპოლიებსა და კოლონიებს შორის, განსაკუთრებით მწვავედ იჩინეს თავი წინააღმდეგობებმა კაპიტალისტურ ქვეყნებს შორის, ესე იგი სხვადასხვა ქვეყნების უთანაბრო განვითარებით გამოწვეულმა წინააღმდეგობებმა. ასე წარმოიშვა კაპიტალიზმის განსაკუთრებული სტადია — იმპერიალიზმის სტადია. ლენინიზმი იმპერიალიზმისა და პროლეტარული რევოლუციის ეპოქის მარქსიზმში გახდა სწორედ იმიტომ, რომ ლენინმა და სტალინმა სწორად ახსნეს ეს წინააღმდეგობანი და შეიმუშავეს სწორი თეორია და ტაქტიკა პროლეტარული რევოლუციისა, რომელიც მოწოდებულია გადაჭრას ეს წინააღმდეგობანი.

თუ ავიღებთ ჩინეთში ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის პროცესს, რომელიც 1911 წლის რევოლუციით დაიწყო, აქაც რამდენიმე სპეციფიკური ეტაპია. კერძოდ, რევოლუციის ის პერიოდი, როცა მის სათავეში ბურჟუაზია იდგა, და ის პერიოდი, როცა რევოლუციას სათავეში ჩაუდგა პროლეტარიატი, ორ სულ სხვადასხვა ისტორიულ ეტაპს წარმოადგენს. პროლეტარიატის ხელმძღვანელობამ ძირფესვიანად შეცვალა რევოლუციის სახე, გამოიწვია კლასობრივი ძალების გადაჯგუფება, გლეხური რევოლუციის ფართოდ გაჩაღება, თანმიმდევრული ხასიათი მისცა იმპერიალიზმისა და ფეოდალიზმის წინააღმდეგ მიმართულ რევოლუციას, შექმნა დემოკრატიული რევოლუციის სოციალისტურ რევოლუციად გადაზრდის შესაძლებლობა და ა. შ. ყოველივე ეს შეუძლებელი იყო რევოლუციის იმ პერიოდში, როცა მისი ხელმძღვანელობა ბურჟუაზიას ეკუთვნოდა. თუმცა მთელი პროცესის მთავარი წინააღმდეგობის ხასიათი, ესე იგი ამ პროცესის, როგორც ანტიიმპერიალისტური და ანტიფეოდალური დემოკრატიული რევოლუციის ხასიათი (ამ წინააღმდეგობის მეორე მხარეა ქვეყნის ნახევრადკოლონიური და ნახევრადფეოდალური ხასიათი), სრულებით არ შეცვლილა, მაგრამ ამ ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში მოხდა ისეთი დიდი მოვლენები, როგორც 1911 წლის რევოლუციის დამარცხება და ჩრდილოეთის მილიტარისტთა ბატონობის დამყარება, პირველი ერთიანი ეროვნული ფრონტის შექმნა და 1924-1927 წლების რევოლუცია, ერთიანი ფრონტის დარღვევა და ბურჟუაზიის გადასვლა კონტრრევოლუციის ბანაკში, შინაომები ახალ მილიტარისტთა შორის, რევოლუციური აგრარული ომი, მეორე ერთიანი ეროვნული ფრონტის შექმნა და ანტიიპაონური ომი. სხვანაირად რომ ვთქვათ, ოც წელიწადზე ცოტა მეტი ხნის განმავლობაში განვლილია განვითარების რამდენიმე ეტაპი, რომლებიც იმით ხასიათდებოდა, რომ ზოგი წინააღმდეგობა მწვავედებოდა (მაგალითად, რევოლუციური აგრარული ომი და იაპონიის შეჭრა ჩინეთის ოთხ ჩრდილო-აღმოსავლეთ პრო-

ვინციაში), სხვა წინააღმდეგობანი ნაწილობრივ დროებით წყდებოდა (მაგალითად, ჩრდილოეთის მილიტარისტების ლიკვიდაცია, ჩვენ მიერ მემამულეთა მიწის კონფისკაცია), ზოგი კი კვლავ წამოიჭრებოდა (მაგალითად, ბრძოლა ახალ მილიტარისტებს შორის, მემამულეების მიერ თავიანთი წინანდელი მიწების ხელში ჩაგდება მას შემდეგ, რაც ჩვენ დავეკარგეთ რევოლუციური ბაზები სამხრეთ ჩინეთში) და სხვ.

მოვლენის განვითარების პროცესის სხვადასხვა ეტაპზე წინააღმდეგობათა სპეციფიკური ხასიათის შესწავლისას საჭიროა არა მარტო განვიხილოთ ისინი ურთიერთკავშირსა და ერთობლობაში, არამედ განვითარების თვითეულ ეტაპზე წინააღმდეგობათა თვითეული მხარის გათვალისწინებითაც მივუღებთ მათ.

ავიღოთ, მაგალითად, გომინდანი და კომუნისტური პარტია: რამდენადაც გომინდანი (ერთი მხარე) პირველი ერთიანი ფრონტის პერიოდში ახორციელებდა სუნ იატ-სენის სამ ძირითად პოლიტიკურ პრინციპს — კავშირი საბჭოთა რუსეთთან, კავშირი კომუნისტურ პარტიასთან და მხარდაჭერა მუშებისა და გლეხებისათვის, — იმდენად იგი რევოლუციური, სიცოცხლისუნარიანი იყო და განასახიერებდა სხვადასხვა კლასთა კავშირს დემოკრატიულ რევოლუციამდე. 1927 წლის შემდეგ გომინდანი გადაიქცა თავის პირდაპირ წინააღმდეგობად, მემამულეებისა და მსხვილი ბურჟუაზიის რეაქციულ ბლოკად. სიანის 1936 წლის დეკემბრის ამბების შემდეგ გომინდანი კვლავ დაიწყო მობრუნება იქითკენ, რომ შეეწყვიტა სამოქალაქო ომი და კომუნისტურ პარტიასთან შეეკრა კავშირი იაპონიის იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ერთობლივი ბრძოლისათვის. ასეთია გომინდანის თავისებურებანი სამ ეტაპზე. ამ თავისებურებათა წარმოშობა, ცხადია, გამოწვეული იყო მთელი რიგი მიზეზებით. რაც შეეხება ჩინეთის კომუნისტურ პარტიას (მეორე მხარე), პირველი ერთიანი ფრონტის პერიოდში იგი ჯერ კიდევ ახალგაზრდა იყო, და თუმცა გმირულად უღდა სათავეში 1924-1927 წლების რევოლუციას, მაგრამ მოუმიწიფებლობა გამოიჩინა რევოლუციის ხასიათის, ამოცანებისა და მეთოდების გაგებაში. სწორედ ამიტომ იყო, რომ ამ რევოლუციის უკანასკნელ პერიოდში წარმოშობილ ჩენდუსიუიზმს შესაძლებლობა მიეცა თავისი როლი შეესრულებინა და რევოლუცია დამარცხებამდე მიიყვანა. 1927 წლის შემდეგ კომუნისტური პარტია გმირულად ჩაუღდა სათავეში რევოლუციურ აგრარულ ომს, შექმნა რევოლუციური არმია და რევოლუციური ბაზები, მაგრამ დაუშვა ავანტიურისტული ხასიათის შეცდომები, რის შედეგადაც არმიებმა და ბაზებმა ფრიად სერიოზული ზიანი განიცადეს. 1935 წლის შემდეგ კომუნისტურმა პარტიამ დაძლია ეს შეცდომები. სათავეში ჩაუღდა ახალ ერთიან ანტიიაპონურ ფრონტს, და მისი დიადი ბრძოლა ამჟამად ჩაღდება. ახლანდელ ეტაპზე კომუნისტური პარტია უკვე ისეთი პარტიაა, რომელმაც ორი რევოლუციის გამოცდა განვლო და მდიდარი გამოცდილება აქვს. ასეთია ჩინეთის კომუნისტური პარტიის თავისებურებანი სამ ეტაპზე. ამ თავისებურებათა წარმოშობაც გამოწვეული იყო მთელი რიგი მიზეზებით. თუ არ შევისწავლეთ ეს თავისებურებანი, ისე შეუძლებელია გავიგოთ თავისებურებანი გომინდანის და კომუნისტური პარტიის ურთიერთდამოკიდებულებისა განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე: ერთიანი ფრონტის შექმნა, ერთიანი ფრონტის დაარღვევა და ერთიანი ფრონტის კვლავ შექმნა.

ხოლო ორივე პარტიის ყველა თავისებურება რომ შევისწავლოთ, ამისათვის საჭიროა კიდევ უფრო ღრმად მივუღდეთ ამ საკითხს — შევისწავლოთ ორივე პარტიის კლასობრივი ბაზა და ის წინააღმდეგობანი, რომლებიც ამ საფუძველზე წარმოიშობოდნენ სხვადასხვა პერიოდში ამ პარტიათაგან თვითუფლსა და სხვა მხარეებს შორის. მაგალითად, გომინდანს კომუნისტურ პარტიასთან პირველი კავშირის პერიოდში ერთი მხრივ ჰქონდა წინააღმდეგობა უცხოელ იმპერიალისტებთან, რის გამო იგი იმპერიალიზმის წინააღმდეგ გამოდიოდა, ხოლო მეორე მხრივ — წინააღმდეგობა ხალხის მასებთან ქვეყნის შიგნით: სიტყვით იგი მშრომელებს მრავალ სიკეთეს ჰპირდებოდა, საქმით კი ძალიან ცოტა რამ მისცა ან სულაც არაფერი მიუცია. ხოლო იმ პერიოდში, როცა გომინდანი ომს ეწეოდა კომუნისტების წინააღმდეგ, იგი იმპერიალიზმთან და ფეოდალიზმთან კავშირში იბრძოდა ხალხის მასების წინააღმდეგ, ერთი კალმის მოსმით მოახდინა ყველა იმ უფლების ლიკვიდაცია, რომლებიც ხალხის მასებს მოპოვებული ჰქონდათ რევოლუციაში, ამით გაამწვავა წინააღმდეგობა თავის თავსა და ხალხის მასებს შორის. ახლა, ანტიიპონურ ბრძოლის პერიოდში, გომინდანსა და იაპონიის იმპერიალიზმს შორის წინააღმდეგობათა არსებობის გამო, გომინდანი ერთი მხრივ დაინტერესებულია კომუნისტურ პარტიასთან კავშირით, მაგრამ მეორე მხრივ, — სრულებითაც არ ასუსტებს თავის ბრძოლასა და რეპრესიებს კომუნისტური პარტიისა და ჩინელი ხალხის წინააღმდეგ. კომუნისტური პარტია კი მუდამ ხალხის მასებთან ერთად იყო და არის იმპერიალიზმისა და ფეოდალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში. მაგრამ ანტი-იპონური ბრძოლის ახლანდელ პერიოდში იმის გამო, რომ გომინდანი აზრი გამოთქვა იაპონელი დამპყრობლებისათვის წინააღმდეგობის გაწევის სასარგებლოდ, კომუნისტურმა პარტიამ დაიწყო ზომიერი პოლიტიკის გატარება გომინდანის და ჩვენს ქვეყანაში ფეოდალური ძალების მიმართ. ყველა ამ გარემოების გამო ორ პარტიას შორის ხან კავშირი მყარდება, ხან ბრძოლა ჩაღდება, ამასთან კავშირის პერიოდებშიც კი იქმნება რთული ვითარება, როცა ერთდროულად არსებობს კავშირიც და ბრძოლაც. ამ დაპირისპირებული მხარეების თავისებურებათა შეუსწავლელად ჩვენ ვერ გავიგებთ არა მარტო თვითუფლი ამ პარტიის ურთიერთდამოკიდებულებას სხვა მხარეებთან, არამედ თვით ამ პარტიებს შორის ურთიერთდამოკიდებულებასაც.

აქედან გამომდინარეობს, რომ როცა ვსწავლობთ ყოველი წინააღმდეგობის თავისებურებებს — მატერიის მოძრაობის სხვადასხვა ფორმების წინააღმდეგობათა, განვითარების სხვადასხვა პროცესების დროს მოძრაობის ფორმების წინააღმდეგობათა, განვითარების ამა თუ იმ პროცესებში წინააღმდეგობების სხვადასხვა მხარეთა, ამ პროცესების სხვადასხვა ეტაპზე განვითარების პროცესების წინააღმდეგობათა, აგრეთვე განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე წინააღმდეგობის სხვადასხვა მხარეთა თავისებურებებს — როცა ვსწავლობთ წინააღმდეგობათა ყველა ამ თავისებურებებს, — შეუწყნარებელია სუბიექტური თავაშვებულობა, — აქ საჭიროა კონკრეტული ანალიზი. კონკრეტული ანალიზის გაუქვებლად შეუძლებელია წინააღმდეგობათა რაიმე თავისებურების გაგება. ყოველთვის უნდა გვახსოვდეს ლენინის სიტყვები: კონკრეტული სიტუაციის კონკრეტული ანალიზი.

ასეთი კონკრეტული ანალიზის დარგში მარქსმა და ენგელსმა პირველებმა მოგვცეს მშვენიერი ნიმუშები.

როცა მარქსმა და ენგელსმა მოვლენებში არსებული წინააღმდეგობის კანონი გამოიყენეს საზოგადოებრივ-ისტორიული პროცესის შესასწავლად, მათ დაინახეს წინააღმდეგობა საწარმოო ძალებსა და საწარმოო ურთიერთობას შორის, წინააღმდეგობა ექსპლოატატორთა კლასსა და ექსპლოატირებულთა კლასს შორის, აგრეთვე ამ წინააღმდეგობებით წარმოშობილი წინააღმდეგობა ეკონომიურ ბაზისსა და პოლიტიკურ, იდეოლოგიურ და ა. შ. ზედნაშენს შორის. მათ დაინახეს, რომ ეს წინააღმდეგობანი გარდუვალად გამოიწვევენ სხვადასხვა კლასობრივ საზოგადოებებში ხასიათის მიხედვით სხვადასხვა სოციალურ რევოლუციებს.

როცა მარქსმა ეს კანონი კაპიტალისტური საზოგადოების ეკონომიური სტრუქტურის შესასწავლად გამოიყენა, მან დაინახა, რომ ამ საზოგადოების ძირითადი წინააღმდეგობაა წინააღმდეგობა წარმოების საზოგადოებრივ ხასიათსა და მითვისების კერძო ფორმას შორის. ეს წინააღმდეგობა თავს იჩენს იმ წინააღმდეგობით, რომ წარმოებას ცალკეულ საწარმოებში ორგანიზებული ხასიათი აქვს, ხოლო მთელ საზოგადოებაში არაორგანიზებული ხასიათი. კლასობრივ ურთიერთობაში კი ეს წინააღმდეგობა თავს იჩენს წინააღმდეგობით კაპიტალისტთა კლასსა და პროლეტართა კლასს შორის.

მოვლენათა უდიდესი მრავალხანობისა და განვითარების უსაზღვრობის გამო ის, რაც ერთ შემთხვევაში საყოველთაოა, სხვა გარკვეულ შემთხვევაში შეიძლება განსაკუთრებულად გადაიქცეს. და, პირიქით, ის, რაც ერთ გარკვეულ შემთხვევაში განსაკუთრებულია, შეიძლება სხვა გარკვეულ შემთხვევაში საყოველთაოდ გადაიქცეს. კაპიტალისტური წყობილების დამახასიათებელი წინააღმდეგობა წარმოების საზოგადოებრივ ხასიათსა და წარმოების სიშუალებათა კერძო საკუთრებას შორის საერთოა ყველა ქვეყნისათვის, სადაც კაპიტალიზმი არსებობს და ვითარდება. კაპიტალიზმისათვის ეს წინააღმდეგობა საყოველთაო ხასიათს ატარებს. მაგრამ კაპიტალიზმის დამახასიათებელი ეს წინააღმდეგობა წარმოადგენს ისეთ მოვლენას, რომელიც ახასიათებს გარკვეულ ისტორიულ ეტაპს საერთოდ კლასობრივი საზოგადოების განვითარებაში, და საერთოდ კლასობრივ საზოგადოებაში საწარმოო ძალებსა და საწარმოო ურთიერთობას შორის წინააღმდეგობის თვალსაზრისით ეს წინააღმდეგობა სპეციფიკურია. მაგრამ გამოარკვია რა კაპიტალისტური საზოგადოების ყველა წინააღმდეგობის სპეციფიკური ხასიათი, მარქსმა ამით კიდევ უფრო ღრმად, უფრო სრულად, უფრო ყოველმხრივ გამოამჟღავნა საერთოდ კლასობრივ საზოგადოებაში საწარმოო ძალებსა და საწარმოო ურთიერთობას შორის წინააღმდეგობის საყოველთაო ხასიათი.

იმის გამო, რომ განსაკუთრებული დაკავშირებულია საყოველთაოსთან, იმის გამო, რომ ყოველი მოვლენა შინაგანად შეიცავს არა მარტო იმას, რაც წინააღმდეგობაში განსაკუთრებულია, არამედ იმასაც, რაც მასში საყოველთაოა, საყოველთაო არსებობს განსაკუთრებულში. ამიტომ გარკვეული მოვლენის შესწავლისას საჭიროა გამოვარკვიოთ ორივე ეს მხარე და მათი ურთიერთკავშირი, გამოვარკვიოთ ის განსაკუთრებული და ის საყოველთაო, რასაც

წინაგანად შეიცავს მოცემული მოვლენა, და მათი ურთიერთკავშირი, გამოკვეთით მოცემული მოვლენის კავშირი ბევრ სხვა მოვლენასთან მის გარეთ-სტალინი თავის შესანიშნავ ნაშრომში „ლენინიზმის საფუძვლების შესახებ“, განმარტავს რა ლენინიზმის ისტორიულ ფესვებს, — ანალიზს უკეთებს საერთაშორისო ვითარებას, რომელშიც იშვა ლენინიზმი, ანალიზს უკეთებს კაპიტალიზმის წინააღმდეგობებს, რომლებმაც იმპერიალიზმის დროს უკანასკნელ ზღვარს მიაღწია, და გვიჩვენებს, თუ როგორ გამოიწვია ამ წინააღმდეგობებმა ის, რომ პროლეტარული რევოლუცია უშუალო პრაქტიკის საკითხი გახდა და შეიქმნა ხელსაყრელი პირობები კაპიტალიზმის უშუალო იერიშისათვის; უფრო მეტიც, იგი ანალიზს უკეთებს იმის მიზეზებს, თუ რატომ გახდა რუსეთი ლენინიზმის კერა, რატომ იყო მეფის რუსეთი მაშინ იმპერიალიზმის ყველა წინააღმდეგობის საკვანძო პუნქტი და რატომ სწორედ რუსეთის პროლეტარიატმა შეძლო გამხდარიყო საერთაშორისო რევოლუციური პროლეტარიატის ავანგარდი.

ამრიგად, სტალინიმა, ანალიზი გაუკეთა რა იმ საყოველთაოს, რაც იმ წინააღმდეგობებში არსებობს, რომლებსაც იმპერიალიზმი შეიცავს, დაგვანახვა, რომ ლენინიზმი იმპერიალიზმისა და პროლეტარული რევოლუციის ეპოქის მარქსიზმია; ანალიზი გაუკეთა რა იმ სპეციფიკურს ამ საერთო წინააღმდეგობებში, რაც მეფის რუსეთის იმპერიალიზმს ახასიათებდა, მან ახსნა, რატომ სწორედ რუსეთი გახდა პროლეტარული რევოლუციის თეორიისა და ტაქტიკის სამშობლო, ამასთან ეს სპეციფიკური შეიცავდა იმასაც, რაც ამ წინააღმდეგობებში საყოველთაო იყო. ეს სტალინური ანალიზი წინააღმდეგობებში სპეციფიკურისა და საყოველთაოს და მათი ურთიერთკავშირის შეცნობისა— ნიმუშია ჩვენთვის.

მარქსი და ენგელსი, აგრეთვე ლენინი და სტალინი, ეხებოდნენ რა დიალექტიკის გამოყენებას ობიექტურ მოვლენათა შესწავლისათვის, ყოველთვის აღნიშნავდნენ, რომ „შეუწყნარებელია რაიმე სუბიექტური თვითნებობა, რომ საჭიროა ობიექტური სინამდვილის მოძრაობის დამახასიათებელ კონკრეტულ პირობებზე დაყრდნობით გამოვიცნოთ ამ მოვლენებში კონკრეტული წინააღმდეგობანი, შევისწავლოთ წინააღმდეგობის მხარეთა კონკრეტული მდგომარეობა და დაპირისპირებულთა კონკრეტული ურთიერთკავშირი. ჩვენი დოგმატიკოსები მუდამ მარცხს განიცდიან სწორედ იმის გამო, რომ ასეთი მიდგომა არა აქვთ. ჩვენ გაკვეთილი უნდა გამოვიტანოთ დოგმატიკოსთა გაკოტრებიდან და დავეუფლოთ მეცნიერულ მიდგომას, ვინაიდან გამოკვლევის სხვა მეთოდი არ არსებობს.

ურთიერთობა წინააღმდეგობის საყოველთაოობასა და სპეციფიკურობას შორის—ეს ზოგადსა და ერთეულს შორის ურთიერთობაა. საყოველთაოობა მდგომარეობს იმაში, რომ წინააღმდეგობანი ყველა პროცესში არსებობენ, იმაში, რომ წინააღმდეგობებით გამსჭვალულია ყველა პროცესი თავიდან ბო-

ლომდე: წინააღმდეგობრივია მოძრაობაც, ნივთიც, პროცესიც, აზროვნებაც. მოვლენებში წინააღმდეგობის უარყოფა ნიშნავს ყველაფრის უარყოფას. ეს საყოველთაო კანონია, რომელიც ჭეშმარიტია უკლებლივ ყველა დროისა და ქვეყნისათვის. ამიტომ წინააღმდეგობა ზოგადი, აბსოლუტურია. მაგრამ ეს ზოგადი ერთეულის მეშვეობით არსებობს და უერთეულოდ არ შეიძლება არსებობდეს ზოგადი. შეიძლება თუ არა იარსებოს ზოგადმა, ყოველივე ერთეული რომ გამოვრიცხოთ? ერთეული წარმოიშობა იმის გამო, რომ ყოველ წინააღმდეგობას თავისი თავისებურებანი აქვს. ყოველივე ერთეული განპირობებულია, დროებითია და ამიტომ შეფარდებითია.

ეს დებულება ზოგადისა და ერთეულის, აბსოლუტურისა და შეფარდებითის შესახებ მოვლენების დამახასიათებელ წინააღმდეგობათა საკითხის კვინტ-ესენციაა; ამ დებულების გაუგებლობა დიალექტიკაზე ხელის აღებას უდრის.

(დასასრული შემდეგ ნომერში)

ბოლშევიკი

БОЛШЕВИКИ — журнал ЦК КП (б) Грузии

№ 6

ივნისი

1952

საქართველოს კ. პ. (ბ)
ცენტრალური კომიტეტის
თეორიული და პოლიტიკური
ქურონალი

გამოცემის XXIII წელი

რედაქციის მისამართი:
თბილისი, მარჯანიშვილის. № 6
ტელეფონი № 8-78-85

83.2-6. შინაგანი

1968.11/12

მოსწავლა — მტკიცედ უფავი კოლმეურნეობათა საზოგადოებრივი, სოციალისტური საკუთრების საფარველი	1
ა. ი. შვილაძე — ზუსტად დავიყუთ საკოლმეურნეო ცხოვრების სტალინური კანონი. ხიტევა საქართველოს კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პლენუმზე 1952 წლის 26 მაისს	13
მამო ქმ-დანი — წინააღმდეგობის შესახებ (დასასრული)	30
ი. გიგინეიშვილი — საბჭოთა ენაობეწინებების განვითარების გენიალური პროგრამა	46
ი. ნაბროსვილი — ბრძოლა და გამარჯვების დიადი პროგრამა	55
კონსულტაცია	
დ. კალანდარიძე — ძველსა და ახალს შორის ბრძოლა განვითარების კანონია	69
პარტიულ თემაზე	
გ. გოგლიძე — პარტიული ორგანიზაცია მოწინავეთა გამოცდილების დანერგვისათვის ბრძოლაში	81
კრიტიკა და ბიბლიოგრაფია	
მ. ახათიანი — წიგნი სერიოზული შეცდომებით	87

მგკისად ვირგათ კოლმეურნეობათა საზოგადოებრივი, სოციალისტური საკუთრების საფარველი

ჩვენს ქვეყანაში საკოლმეურნეო წყობილების შექმნა ბოლშევიკური პარტიისა და მთელი საბჭოთა ხალხის უდიდესი მონაპოვარია.

ეს საკოლმეურნეო წყობილების დამსახურებაა, რომ ჩვენს ქვეყანაში მოსპო ყველაზე მრავალრიცხოვანი კაპიტალისტური კლასი—კულაკთა კლასი, რომ ერთპიროვნული წვრილი გლეხური მეურნეობა, რომელიც წარმოშობდა კაპიტალიზმს, გადაყვანილ იქნა მსხვილი, საზოგადოებრივი სოციალისტური მეურნეობის რეკლესზე.

ეს საკოლმეურნეო წყობილების დამსახურებაა, რომ სოფლად ბოლო მოეღო მშრომელ გლეხთა მრავალმილიონიანი მასების სიღარიბეს, გაჩანაგებას, მათს ექსპლოატაციას კულაკების, ჩარჩების, სპეკულანტების მხრივ, რომ სოფლად შეიქმნა სრულიად ახალი გლეხობა—კოლმეურნე გლეხობა, რომელიც უზრუნველყოფილია ყველაფრით, რაც აუცილებელია მადელოფიერო სოციალისტური სათვის, თავისუფალი, ბედნიერი, შეძლებული და კულმეურნეობისთვის.

152

წინააღმდეგობის შესახებ *

4. მთავარი წინააღმდეგობა და წინააღმდეგობის მთავარი მხარე

წინააღმდეგობათა სპეციფიკურობის საკითხში არის კიდევ ორი მომენტი, რომლებიც საჭიროა ცალკე განვიხილოთ, — ეს არის მთავარი წინააღმდეგობა და წინააღმდეგობის მთავარი მხარე.

მოვლენათა განვითარების ყოველ რთულ პროცესში არსებობენ მთელი რიგი წინააღმდეგობანი, რომელთა შორის ყოველთვის არის მთავარი წინააღმდეგობა; სწორედ მისი არსებობა და განვითარება განსაზღვრავს დანარჩენ წინააღმდეგობათა არსებობასა და განვითარებას და ზემოქმედებას ახდენს მათზე.

მაგალითად, კაპიტალისტურ საზოგადოებაში ორი დაპირისპირებული ძალა—პროლეტარიატი და ბურჟუაზია—ქმნის მთავარ წინააღმდეგობას. სხვა წინააღმდეგობანი კი, როგორც, მაგალითად, წინააღმდეგობა ფეოდალთა კლასის ნაშთებსა და ბურჟუაზიას შორის, წინააღმდეგობა წვრილ მესაკუთრე გლეხებსა და ბურჟუაზიას შორის, წინააღმდეგობა პროლეტარიატსა და წვრილ მესაკუთრე გლეხებს შორის, წინააღმდეგობა არამონოპოლისტურ ბურჟუაზიასა და მონოპოლისტურ ბურჟუაზიას შორის, წინააღმდეგობა ბურჟუაზიულ დემოკრატიასა და ფაშიზმს შორის, წინააღმდეგობანი კაპიტალისტურ ქვეყნებს შორის, წინააღმდეგობანი იმპერიალიზმსა და კოლონიებს შორის და სხვა წინააღმდეგობანი—ისინი ყველანი განისაზღვრებიან ამ მთავარი წინააღმდეგობით და იმყოფებიან მისი ზემოქმედების ქვეშ.

ნახევრადკოლონიურ ქვეყნებში, როგორც, მაგალითად, ჩინეთში, დამოკიდებულება მთავარ წინააღმდეგობასა და არამთავარ წინააღმდეგობებს შორის რთულ სურათს წარმოადგენს.

ასეთი ქვეყნის წინააღმდეგ იმპერიალისტების აგრესიული ომის შემთხვევაში მის სხვადასხვა კლასებს, გარდა ერის მოღალატეთა მცირე ჯგუფისა, შეუძლიათ დროებით დაირაზმონ იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ეროვნული ომის საწარმოებლად. ამ შემთხვევაში წინააღმდეგობა იმპერიალიზმსა და ამ ქვეყანას შორის მთავარი წინააღმდეგობა ხდება, ხოლო ყველა წინააღმდეგობანი ამ ქვეყნის შიგნით სხვადასხვა კლასებს შორის (მთავარი წინააღმდეგობაც—ფეოდალურ წყობილებასა და ხალხის მასებს შორის) დროებით მეორეხარისხოვან ადგილზე უკუდგებიან და დაქვემდებარებულ მდგომარეობას იკავებენ. ასეთი სიტუაცია დამახასიათებელი იყო ჩინეთში 1840 წლის ოპიუმის ომისათვის, ჩინეთ-იაპონიის 1894 წლის ომისათვის, ომისათვის, რომელსაც ბოქსიორები ეწოდებენ 1900 წელს, და დამახასიათებელია ჩინეთ-იაპონიის ახლანდელი ომისათვის.

მაგრამ სხვა სიტუაციაში წინააღმდეგობანი ადვილს უცვლიან ერთმანეთს. როცა იმპერიალიზმი შეიარაღებულ ჩაგვრას არ მიმართავს, არამედ იყენებს ჩაგვრის უფრო ზომიერ ფორმებს—ზემოქმედებას პოლიტიკურ, ეკონომიურ, კულტურულ და სხვა დარგებში,—ნახევრადკოლონიური ქვეყნის გაბატონებულმა კლასმა შეიძლება კაპიტულაცია მოახდინოს იმპერიალიზმის წინაშე, და მაშინ მათ შორის წარმოიშობა კავშირი ხალხის მასების ერთობლივად ჩაგვრისათვის. ამ შემთხვევაში ხალხის მასები არაიშვიათად მიმართავენ სამოქალაქო ომს როგორც იმპერიალისტებისა და ფეოდალთა კლასის ბლოკის წინააღმდეგ ბრძოლის ფორმას, ხოლო იმპერიალიზმი, არ მიმართავს რა უშუალო მოქმედებას, ხშირად არაპირდაპირ გზებს იყენებს იმისათვის, რომ მხარი დაუჭიროს ნახევრადკოლონიური ქვეყნის რეაქციულ ძალებს ხალხის ჩაგვრის საქმეში. ამ შემთხვევებში განსაკუთრებით მწვავედებიან შინაგანი წინააღმდეგობანი. ასეთი სიტუაცია დამახასიათებელი იყო 1911 წლის რევოლუციური ომისათვის, 1924—1927 წლების რევოლუციური ომისათვის, 1927 წლის შემდეგ ათწლიანი რევოლუციური აგრარული ომისათვის ჩინეთში. ანალოგიური მდგომარეობაა ნახევრადკოლონიებში სხვადასხვა რეაქციულ მმართველ ხრევებს შორის შინაგანი ომების დროსაც, მაგალითად, ჩინეთში მილიტარისტებს შორის ომების დროს.

ხოლო როცა რევოლუციური ომი ქვეყანაში ისეთი მასშტაბისა ხდება, რომ იმპერიალიზმის და მისი აგენტურის—შინაგანი რეაქციის თვით არსებობას ემუქრება, იმპერიალიზმი, ცდილობს რა თავისი ბატონობის შენარჩუნებას, არაიშვიათად მიმართავს, გარდა აღნიშნული საშუალებებისა, სხვა საშუალებებსაც: ეს არის ან გათიშვის შეტანა რევოლუციის ბანაკში, ან უცხოეთის შეიარაღებული ძალების უშუალო შემოჭრა შინაგანი რეაქციისათვის დახმარების აღმოსაჩენად. ამ შემთხვევებში სავსებით აშკარად ერთ პოლუსზე დაჯგუფებულ უცხოეთის იმპერიალიზმსა და ქვეყნის შინაგან რეაქციას და მეორე პოლუსზე მდგომ ხალხის მასებს შორის წარმოიშობა მთავარი წინააღმდეგობა, რომელიც განსაზღვრავს სხვა წინააღმდეგობათა განვითარებას ან ზემოქმედებას ახდენს მათს განვითარებაზე. ასეთი შეიარაღებული ინტერვენციის მაგალითს წარმოადგენს სხვადასხვა კაპიტალისტური ქვეყნების დახმარება რუსეთის რეაქციონერებისადმი ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ. რევოლუციური ფრონტის გათიშვის მაგალითს წარმოადგენს ჩან კაი-შის გამცემლობა 1927 წელს.

ყოველ შემთხვევაში, სავსებით უეჭველია, რომ პროცესის განვითარების სხვადასხვა ეტაპთაგან თვითთულზე არსებობს მხოლოდ ერთი მთავარი წინააღმდეგობა, რომელიც წამყვან როლს ასრულებს.

აქედან გამომდინარეობს, რომ ყოველ პროცესში, თუ მასში ბევრი წინააღმდეგობა არსებობს, ყოველთვის არის ერთი მთავარი, რომელიც წამყვან, გადამწყვეტ როლს ასრულებს, მაშინ როცა დანარჩენ წინააღმდეგობებს მეორეხარისხოვანი და დაქვემდებარებული მდგომარეობა უჭირავთ. მაშასადამე, ყოველი პროცესის შესწავლისას, თუ ეს არის რთული პროცესი, რომელიც შეიცავს ორზე მეტ წინააღმდეგობას, საჭიროა მივისწრაფოდეთ მოვნახოთ მთავარი წინააღმდეგობა. ამ მთავარ წინააღმდეგობას რომ განვსაზღვრავთ, ადვილი ხდება ყველა პრობლემის გადაწყვეტა. ასეთია მეთოდი, რომელზეც მიგვიითთა მარქსმა მის მიერ კაპიტალისტური საზოგადოების შესწავლისას.

ამავე მეთოდზე მიგვივითებენ ლენინი და სტალინი მათ მიერ იმპერიალიზმისა და კაპიტალიზმის საერთო კრიზისის გამოკვლევისას, საბჭოთა კავშირის ეკონომიკის გამოკვლევისას. ათასობით და ათასობით მეცნიერსა და პრაქტიკოსს არ ესმის ეს მეთოდი; ამის შედეგად ისინი თითქოს აიბნელებიან ფაქტობრივად, ვერ მოუხაზავთ ცენტრალური რგოლი და ამიტომ წინააღმდეგობათა გადაჭრის მეთოდსაც ვერ პოულობენ.

ზემოთ უკვე ვთქვით, რომ არ შეიძლება ერთნაირად მივუდგეთ პროცესში არსებულ ყველა წინააღმდეგობას, რომ საჭიროა გავმიჯნოთ მათში მთავარი წინააღმდეგობა და მეორეხარისხოვანი წინააღმდეგობანი, ამასთან ყველაზე მნიშვნელოვანია ხელი ჩავჭიდოთ მთავარს. მაგრამ შეიძლება თუ არა ერთნაირად მივუდგეთ ორივე მხარეს სხვადასხვა წინააღმდეგობაში, მთავარ წინააღმდეგობაში იქნება ეს თუ მეორეხარისხოვანში? არა, არც ეს შეიძლება. ყოველი წინააღმდეგობის მხარეები ყოველთვის უთანაბროდ ვითარდებიან. ზოგჯერ გვეჩვენება, რომ მათ შორის წონასწორობა არსებობს, მაგრამ ეს მხოლოდ დროებითი და შეფარდებითი მდგომარეობაა; ძირითადი მდგომარეობა კი უთანაბრო განვითარებაა. წინააღმდეგობის ორი მხარიდან ერთი უთუოდ მთავარია, მეორე კი—მეორეხარისხოვანი. მთავარი ის არის, რომელიც წინააღმდეგობაში წამყვან როლს ასრულებს. ნივთთა და მოვლენათა ხასიათი ძირითადად განისაზღვრება წინააღმდეგობის მთავარი მხარით, რომელსაც გაბატონებული მდგომარეობა უჭირავს.

მაგრამ წინააღმდეგობის მხარეთა ასეთი მდგომარეობა უცვლელი როდია—წინააღმდეგობის მთავარი და არამთავარი მხარეები ერთიმეორეში გადადიან, და ამის შესაბამისად იცვლება მოვლენათა ხასიათიც. თუ განსაზღვრულ პროცესში ან წინააღმდეგობის განვითარების განსაზღვრულ ეტაპზე მის მთავარ მხარეს წარმოადგენს ა, ხოლო არამთავარს — ბ, განვითარების მეორე ეტაპზე ან განვითარების სხვა პროცესში მხარეთა მდგომარეობა შესაბამისად იცვლება—იცვლება მოვლენის განვითარების პროცესში წინააღმდეგობის ორივე მებრძოლი მხარის ძალთა თანაფარდობის ცვლილების ზომის მიხედვით.

ჩვენ ხშირად ვამბობთ, რომ „ახალი ცელის ძველს“. ძველის შეცვლა ახლით სამყაროს საყოველთაო და დაუძლეველი კანონია. ერთი მოვლენის გადაჭევეა მეორე მოვლენად ნაბტომის საშუალებით, რომელიც სხვადასხვა ფორმით ხდება თვით მოვლენის ხასიათის და იმ პირობების შესაბამისად, რომლებშიც იგი იმყოფება,—სწორედ ეს არის პროცესი ძველის შეცვლისა ახლით. ყოველი მოვლენა შეიცავს წინააღმდეგობას ახალსა და ძველს შორის, რაც წარმოშობს მრავალსახოვან და რთულ ბრძოლას. ამ ბრძოლის შედეგად ახალი იზრდება და მადლდება, მთავარი ხდება; ძველი კი მცირდება და მომაკვდავი ხდება; ხოლო როგორც კი ახალი დაძლევეს ძველს, ძველი მოვლენა თავისი თვისებით იჭევეს ახალ მოვლენად, რომელსაც საკუთარი ახალი თვისება აქვს. აქედან გამომდინარეობს, რომ ნივთთა ან მოვლენათა თვისება ძირითადად განისაზღვრება წინააღმდეგობის მთავარი მხარით, რომელსაც გაბატონებული მდგომარეობა უჭირავს. როცა წინააღმდეგობის მთავარი მხარე, რომელსაც გაბატონებული მდგომარეობა უჭირავს, ცვლილებას განიცდის, შესაბამისად იცვლება მოვლენის თვისებაც.

კაპიტალიზმი, რომელსაც ძველ, ფეოდალურ საზოგადოებაში დაქვემდებარებულ მდგომარეობა ეჭირა, კაპიტალისტურ საზოგადოებაში გაბატონე-

ბულ ძალად იქცევა; ამის შესაბამისად იცვლება საზოგადოების ხასიათიც— იგი ფეოდალურიდან კაპიტალისტურ საზოგადოებად იქცევა, ფეოდალიზმი კი ახალ, კაპიტალისტურ საზოგადოებაში წარსულში გაბატონებული ძალიდან დაქვემდებარებულ ძალად იქცევა და შემდეგ თანდათანობით ილუპება. ასე მოხდა, მაგალითად, ინგლისსა და საფრანგეთში. საწარმოო ძალების განვითარების მიხედვით ბურჟუაზია ახალი კლასიდან, რომელიც პროგრესულ როლს ასრულებდა, იქცევა ძველ კლასად, რომელიც რეაქციულ როლს ასრულებს, და საბოლოო ანგარიშით მას პროლეტარიატი ამხობს, იგი იქცევა ექსპროპრიირებულ და ძალაუფლებას მოკლებულ კლასად. ბურჟუაზია დროთა განმავლობაში ილუპება. პროლეტარიატი, რომელიც რიცხობრივად ბევრად აღემატება ბურჟუაზიას, ბურჟუაზიის ერთდროულად იზრდება, მაგრამ მის ბატონობაში იმყოფება, ახალ ძალას წარმოადგენს; დასაწყის პერიოდში უჭირავს რა ბურჟუაზიისაგან დამოკიდებული მდგომარეობა, იგი თანდათან იზრდება, მაგრდება და იქცევა დამოუკიდებელ კლასად, რომელიც ისტორიაში წამყვან როლს ასრულებს, კლასად, რომელიც საბოლოო ანგარიშით ძალაუფლებას იკავებს და გაბატონებული ხდება. ამასთან საზოგადოების ხასიათი იცვლება— იგი ძველი, კაპიტალისტური საზოგადოებიდან იქცევა ახალ, სოციალისტურ საზოგადოებად. ასეთია გზა, რომელიც უკვე განვლო საბჭოთა კავშირმა და რომლითაც გარდუვალად წავა ყველა სხვა ქვეყანა.

რაც შეეხება ჩინეთს, ნახევრადკოლონიად მისი გადაქცევის წინააღმდეგობრივ პროცესში გაბატონებული მდგომარეობა უჭირავს იმპერიალიზმს. იმპერიალიზმი ჩაგრავს ჩინელ ხალხს. ჩინეთი კი დამოუკიდებელი ქვეყნიდან ნახევრადკოლონიად გადაიქცა. მაგრამ მდგომარეობა გარდუვალად შეიცვლება. ბრძოლის პირობებში ის ძალები, რომლებიც ჩინელ ხალხში გაიზარდნენ პროლეტარიატის ხელმძღვანელობით, უთუოდ გადაიქცევენ ჩინეთს ნახევრადკოლონიიდან დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ, იმპერიალიზმი კი დამხობილ იქნება. ძველი ჩინეთი უთუოდ გადაიქცევა ახალ ჩინეთად.

ძველი ჩინეთის გადაქცევა ახალ ჩინეთად შეიცავს ძველი, ფეოდალური ძალების და ახალი, სახალხო ძალების მდგომარეობის შეცვლასაც. ძველი, ფეოდალური მემამულური კლასი დამხობილ იქნება, იგი გაბატონებული კლასიდან გადაიქცევა დამორჩილებულად და თანდათანობით დაილუპება. ხალხი კი პროლეტარიატის ხელმძღვანელობით გადაიქცევა დამორჩილებულიდან გაბატონებულად. ამასთან ჩინეთის საზოგადოების ხასიათი შეიცვლება, ე. ი. ძველი, ნახევრადკოლონიური, ნახევრადფეოდალური საზოგადოება გადაიქცევა ახალ, დემოკრატიულ საზოგადოებად.

ასეთი გარდაქმნები უკვე მომხდარა ხოლმე წარსულში. მანჯურიის დინასტია, რომელიც თითქმის 300 წელიწადს ბატონობდა ჩინეთში, დამხობილ იქნა 1911 წლის რევოლუციის დროს, და რევოლუციურმა ტუნმინსუეიმ, რომელსაც სუნ იატსენი ხელმძღვანელობდა, ის იყო გამარჯვება მოიპოვა. 1924—1927 წლების რევოლუციურ ომში გომინდანისა და კომუნისტური პარტიის გაერთიანებული რევოლუციური ძალები სამხრეთ ჩინეთში სუსტიდან მძლავრ ძალებად გადაიქცნენ და მილწიეს გამარჯვებას ჩრდილოეთის ლაშქრობაში, ხოლო ჩრდილოეთის ოდესღაც მძლავრი მილიტარისტები დამხობილი აღმოჩნდნენ. 1927 წელს სახალხო ძალები, რომლებსაც კომუნისტური პარტია ხელმძღვანელობდა, გომინდანური რეაქციის მხრივ დარტყმებით მკვეთრად

3. „ბოლშევიკი“ № 6.

შეგვირდნენ, მაგრამ გაწმინდეს რა თავიანთი რიგები ოპორტუნიზმისაგან, ისინი კვლავ თანდათანობით გაიზარდნენ და განმტკიცდნენ. რევოლუციური ბაზების ტერიტორიაზე, რომლებსაც კომუნისტური პარტია ხელმძღვანელობდა, გლეხები დამორჩილებულიდან გადაიქცნენ გაბატონებულებად, მემამულეებმა კი საწინააღმდეგო გადაქცევა განიცადეს. სამყაროში მუდამ ასე ხდება ძველის შეცვლა ახლით, მუდამ ხდება ძველის ლიკვიდაცია და ახლის წარმოშობა, ძველის დაღუპვა და ახლის დაბადება ან ძველის თანდათანობით კვდომა და ახლის განვითარება.

ზოგჯერ რევოლუციურ ბრძოლაში სიძნელები სჭარბობენ ხელსაყრელ პირობებს; ამ შემთხვევაში სიძნელენი წარმოადგენენ წინააღმდეგობის მთავარ მხარეს, ხელსაყრელი პირობები კი—მეორეხარისხოვანს. მაგრამ რევოლუციონერთა ღონისძიებებით ხერხდება სიძნელების თანდათანობით დაძლევა, ახალი, ხელსაყრელი ვითარების შექმნა, და მაშინ არახელსაყრელი მდგომარეობა ადგილს უთმობს ხელსაყრელს. ასე იყო ჩინეთში რევოლუციის დამარცხების შემდეგ 1927 წელს, ასე მოხდა ჩინეთის წითელი არმიის დიდი ლაშქრობის დროსაც. ჩინეთ-იაპონიის ახლანდელ ომშიც ჩინეთი კვლავ ძნელ მდგომარეობაშია, მაგრამ ჩვენ შეგვიძლია შევცვალოთ ეს მდგომარეობა, მივალწიოთ ძირეულ ცვლილებას ჩინეთის მხარისა და იაპონიის მხარის მდგომარეობაში. საწინააღმდეგო პირობებში ხელსაყრელი მდგომარეობა შეიძლება გადაიქცეს არახელსაყრელად, თუ რევოლუციონერები შეცდომებს სჩადიან. 1924—1927 წლების რევოლუციაში მოპოვებული გამარჯვება დამარცხებულ გადაიქცა. 1934 წელს მთლიანად დაიკარგა რევოლუციური ბაზები, რომლებიც 1927 წლის შემდეგ შეიქმნა სამხრეთ ჩინეთის მთელ რიგ პროვინციებში.

ასევეა წინააღმდეგობა უცოდინარობიდან ცოდნისაკენ მოძრაობაში მეცნიერებათა დაუფლების დროს. თავდაპირველად, როცა ჩვენ მხოლოდ ვიწყებთ მარქსიზმის შესწავლას, არსებობს წინააღმდეგობა მარქსიზმის ჩვენს უცოდინარობას ან შეზღუდულ ცოდნასა და მარქსიზმის ცოდნას შორის. მაგრამ ბეჯითი მეცადინეობით შეიძლება მივალწიოთ უცოდინარობის გადაქცევას ცოდნად, უმნიშვნელო ცოდნის გადაქცევას ღრმა ცოდნად, მარქსიზმის გამოყენებაში უმწიობის გადაქცევას მის თავისუფალ გამოყენებად.

ზოგი ფიქრობს, რომ არსებობენ ისეთი წინააღმდეგობანი, რომლებზეც ეს დებულება სრულებით არ ვრცელდება; მაგალითად, თუ წინააღმდეგობაში საწარმოო ძალებსა და საწარმოო ურთიერთობას შორის მთავარი მხარეა საწარმოო ძალები, წინააღმდეგობაში თეორიასა და პრაქტიკას შორის მთავარი მხარეა პრაქტიკა, წინააღმდეგობაში ეკონომიურ ბაზისსა და ზედნაშენს შორის მთავარი მხარეა ეკონომიური ბაზისი, მაშინ მხარეთა მდგომარეობა ერთმანეთის მიმართ თითქოს არ იცვლება. ეს გაგება შეესაბამება მექანიკურ და არა დიალექტიკურ მატერიალიზმს. ცხადია, საწარმოო ძალები, პრაქტიკა და ეკონომიური ბაზისი საერთოდ გამოდიან მთავარ, გადამწყვეტ როლში, და ვინც ამას არ აღიარებს, ის მატერიალისტი არ არის. მაგრამ საჭიროა აგრეთვე ვაღიაროთ, რომ განსაზღვრულ პირობებში საწარმოო ურთიერთობაც, თეორია და ზედნაშენი, თავის მხრივ, მთავარ, გადამწყვეტ როლში გამოდიან. როცა საწარმოო ურთიერთობას შეუცვლელად საწარმოო ძალებს შემდგომი განვითარება

რება აღარ შეუძლიათ, საწარმოო ურთიერთობის შეცვლა იწყებს მთავარი, გადამწყვეტი როლის შესრულებას. როცა, ლენინის სიტყვით, რომ ვთქვათ, „რევოლუციური თეორიის გარეშე შეუძლებელია რევოლუციური მოძრაობაც“, ¹⁵ მაშინ რევოლუციური თეორიის შექმნა და გავრცელება იწყებს მთავარი, გადამწყვეტი როლის შესრულებას. როცა საჭიროა შეეასრულოთ რაიმე საქმე (სულ ერთია როგორი), მაგრამ ამისათვის არ არის გარკვეული მიმართულება, მეთოდი, გეგმა ან გეზი, მაშინ მიმართულების, მეთოდის, გეგმის ან გეზის გამომუშავება ხდება მთავარი, გადამწყვეტი. როცა პოლიტიკური, კულტურული და სხვ. ზედნაშენი ხელს უშლის ეკონომიური ბაზისის განვითარებას, პოლიტიკური და კულტურული გარდაქმნები მთავარი, გადამწყვეტი ხდებიან. სცოდავენ თუ არა ეს დებულებანი მატერიალიზმის წინააღმდეგ? არა, არ სცოდავენ. იმიტომ რომ ჩვენ ვაღიარებთ, რომ ისტორიული განვითარების საერთო მსვლელობაში მატერიალური საწყისი განსაზღვრავს სულიერს, საზოგადოებრივი ყოფიერება განსაზღვრავს საზოგადოებრივ ცნობიერებას, მაგრამ ამავე დროს ჩვენ ვაღიარებთ, და უნდა ვაღიარებდეთ, სულიერი საწყისის უკუმოქმედებას მატერიალურზე, საზოგადოებრივი ცნობიერების უკუმოქმედებას საზოგადოებრივ ყოფიერებაზე, ზედნაშენის უკუმოქმედებას ეკონომიურ ბაზისზე. ამით ჩვენ როდი ვცოდავთ მატერიალიზმის წინააღმდეგ, არამედ, უარვყოფთ რა მექანიკურ მატერიალიზმს, ვიცავთ დიალექტიკურ მატერიალიზმს.

წინააღმდეგობათა სპეციფიკურობის საკითხის შესწავლისას უარს თქმა ისეთი ორი პრობლემის განხილვაზე, როგორც არის მთავარი წინააღმდეგობა და არამთავარი წინააღმდეგობანი მოცემულ პროცესში და მთავარი მხარე და არამთავარი მხარე წინააღმდეგობაში, ესე იგი უარს თქმა ამ განსხვავებათა განხილვაზე, რომლებიც წინააღმდეგობებშია, — ნიშნავს იმას, რომ ჩავარდე აბსტრაქციებში და არ შეგეძლოს კონკრეტულად გაიგო, რა მოსდით წინააღმდეგობებს, და, მამასადამე, არ შეგეძლოს აგრეთვე მონახო წინააღმდეგობათა გადაჭრის სწორი მეთოდი. ეს განსხვავებანი, რომლებიც წინააღმდეგობებშია, მათი ეს განსაკუთრებული თვისებები აიხსნება წინააღმდეგობის მხარეთა განვითარების უთანაბრობით. მსოფლიოში არაფერი არ ვითარდება აბსოლუტურად თანაბრად და ჩვენ უნდა ვიბრძოდეთ თანაბრობის თეორიის, ანუ წონასწორობის თეორიის წინააღმდეგ. ამასთან ერთად სწორედ წინააღმდეგობის მხარეთა განვითარების უთანაბრობაში და ცვლილებებში, რომლებსაც განიცდიან წინააღმდეგობის მთავარი მხარე და არა მთავარი მხარე განვითარების პროცესში, თავს იჩენს ახლის ძალა, ახლისა, რომელიც იკავებს ძველის ადგილს. წინააღმდეგობათა განვითარებაში უთანაბრობის სხვადასხვა მხარეთა შესწავლა, მთავარი წინააღმდეგობის და არამთავარ წინააღმდეგობათა, წინააღმდეგობაში მთავარი მხარისა და არამთავარი მხარის შესწავლა წარმოადგენს იმის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მეთოდს, რომ რევოლუციურმა პარტიამ სწორად განსაზღვროს თავისი, პოლიტიკური და სამხედრო სტრატეგია და ტაქტიკა, და ყველა კომუნისტის მუდმივი დაყენებითი ყურადღების საგანი უნდა იყოს.

¹⁵ ვ. ი. ლენინი. „რა ვაკეთოთ?“ (თხზ., ტ. 5, გვ. 460).

5. დაპირისპირებულთა იგივეობა და ბრძოლა

განვარკვეთ რა წინააღმდეგობის საყოველთაოობისა და სპეციფიკურობის საკითხი, უნდა გადავიდეთ დაპირისპირებულთა იგივეობისა და ბრძოლის საკითხის შესწავლაზე.

იგივეობა, ერთიანობა, თანამთხვევა, ურთიერთშედწევა, ურთიერთგამსჭვალვა, ურთიერთდამოკიდებულება (ან ურთიერთგანპირობებულობა), ურთიერთკავშირი ან ურთიერთმოქმედება—ყოველივე ეს სხვადასხვა ტერმინებია ერთი და იმავე ცნებისა, რომელიც განისაზღვრება ორი დებულებით:

1) მოვლენათა განვითარების პროცესში ყოველი წინააღმდეგობის ორი მხარიდან თვითეული გულისხმობს მეორე, მისდამი დაპირისპირებული მხარის არსებობას, ამასთან ორივე მხარე თანაარსებობს ერთიანში;

2) დაპირისპირებული მხარიდან თვითეული განსაზღვრულ პირობებში თავის წინააღმდეგობად იქცევა.

სწორედ ამას ეწოდება იგივეობა.

ლენინი ამბობს: „ღ ი ა ლ ე ქ ტ ი კ ა არის მოძღვრება იმის შესახებ, თუ როგორ შეიძლება იყვნენ და როგორ არიან (როგორ ხდებიან) და პ ი რ ი ს პ ი რ ე ბ უ ლ ნ ი ი გ ი ვ ე ბ ე ბ ა დ,—რა პირობებში არიან ისინი იგივეობანი, იქცევიან რა ერთიმეორედ,—რატომ უნდა მიიჩნიოს ადამიანის გონებამ ეს დაპირისპირებულნი არა მკედრად, გაყინულად, არამედ ისეთებად, რომლებიც ცოცხალი, პირობითი, მოძრავი არიან, რომლებიც ერთიმეორედ იქცევიან“.¹⁶

რა არის ლენინის ამ სიტყვების აზრი?

დაპირისპირებულნი ყველა პროცესში ყოველთვის არიან ურთიერთ გამომრიცხავნი, ურთიერთ მეზრძოლნი, ურთიერთის წინააღმდეგ მდგომნი. სამყაროში ყველა მოვლენის განვითარების ყველა პროცესიც და ადამიანის აზროვნებაც შეიცავენ ასეთ წინააღმდეგობრივ მხარეებს; აქ გამოჩაყლისი არ არის. მარტივ პროცესში არსებობს დაპირისპირებულთა მხოლოდ ერთი წყვილი, რთულ პროცესებში კი ისინი მეტია. დაპირისპირებულთა ეს წყვილები, თავის მხრივ, ერთმანეთის მიმართ წინააღმდეგობაში იქცევიან. ასეთია ობიექტური სამყაროს ყველა მოვლენის და ადამიანის აზროვნების ბუნება, ასე წარმოიშობა მათი მოძრაობა.

გამოდის, რომ დაპირისპირებულნი მეტად არაიგივენი, სრულიადაც არა ერთიანი არიან; მაშ რატომ ვლაპარაკობთ მათს იგივეობაზე ანუ ერთიანობაზე?

საქმე ის არის, რომ წინააღმდეგობრივი მხარეები არ შეიძლება არსებობდნენ ერთმანეთისაგან იზოლირებულად. თუ არ არის ერთ-ერთი მხარე ორი ერთმანეთისაგან დაპირისპირებული, ერთმანეთის მოწინააღმდეგე მხარიდან, ქრება არსებობის პირობები მეორე მხარისთვისაც. იფიქრეთ: განა შეუძლია ცალკე არსებობა რომელიმეს ერთმანეთისაგან დაპირისპირებულ მოვლენათაგან ან ადამიანის ცნობიერებაში წარმოშობილ, მნიშვნელობით ერთმანეთისაგან დაპირისპირებულ ცნებათაგან? სიცოცხლის გარეშე არ არის სიკვდილი; სიკვდილის გარეშე არ არის სიცოცხლე; უზედაოდ არ არის ქვედა; უქვედაოდ

¹⁶ ვ. ი. ლენინი. „კონსპექტი ჰეგელის წიგნისა „ლოგიკის მეცნიერება“ („ფილოსოფიური ჩვეულები“, გვ. 83).

არ არის ზედა. უგაჭირვებოდ არ არის ბედნიერება; უბედნიერებოდ არ არის გაჭირვება. უადვილოდ არ არის ძნელი; უძნელოდ არ არის ადვილი. უმემამულეოდ არ არის იჯარადარი; უიჯარადაროდ არ არის მემამულე. უბურჟუაზიოდ არ არის პროლეტარიატი; უპროლეტარიოდ არ არის ბურჟუაზია. იმპერიალისტური ეროვნული ჩაგვრის გარეშე არ არის კოლონიები და ნახევრადკოლონიები; კოლონიებისა და ნახევრადკოლონიების გარეშე არ არის იმპერიალისტური ეროვნული ჩაგვრა. ასეთია საქმის ვითარება ყველა დაპირისპირებულის გარეშე. განსაზღვრულ პირობებში ისინი ერთი მხრივ უპირისპირდებიან ერთმანეთს, ხოლო მეორე მხრივ — ურთიერთდაკავშირებული არიან, ურთიერთს გამსჭვალავენ, ურთიერთში შეაღწევენ, ურთიერთდამოკიდებულნი არიან. სწორედ ამას ეწოდება იგივეობა. ყველა წინააღმდეგობრივ მხარეს განსაზღვრულ პირობებში ახასიათებს არა-იგივეობა, სწორედ ამიტომ ეწოდება მათ დაპირისპირებულნი. მაგრამ ამასთან ერთად მათ შორის იგივეობაც არსებობს, და ამიტომ ისინი ურთიერთდაკავშირებულნი არიან. სწორედ ამას ეხება ლენინის სიტყვები იმის შესახებ, რომ დიალექტიკა შეისწავლის, „როგორ შეიძლება იყვნენ და როგორ არიან (როგორ ხდებიან) დაპირისპირებულნი იგივეობებ ად...“ როგორ შეიძლება იყვნენ? როგორ და იმის ძალით, რომ მათი არსებობა ურთიერთგანპირობებულია. ასეთია პირველი მნიშვნელობა ცნებისა „იგივეობა“.

მაგრამ საკმარისია თუ არა ითქვას, რომ წინააღმდეგობის ორივე მხარის არსებობა ურთიერთგანპირობებულია, რომ მათ შორის იგივეობა არსებობს და რომ ამიტომ ისინი თანაარსებობენ ერთიანში? არა, არ არის საკმარისი. საქმე იმით როდი განსაზღვრება, რომ წინააღმდეგობის ორივე მხარე ურთიერთგანპირობებულია: კიდევ უფრო მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ დაპირისპირებულნი ერთიმეორედ იქცევიან. ეს იმას ნიშნავს, რომ მოვლენის დამახასიათებელი ორი ერთმანეთის საწინააღმდეგო მხარიდან თვითეული განსაზღვრულ პირობებში თავის წინააღმდეგობად იქცევა, გადადის იმ მდგომარეობაში, რომელიც მის მოპირდაპირე მხარეს უჭირავს. ასეთია მეორე მნიშვნელობა ცნებისა „დაპირისპირებულთა იგივეობა“.

რატომ აქაც არსებობს იგივეობა? შეხედეთ: რევოლუციის მეშვეობით პროლეტარიატი დამორჩილებული კლასიდან გაბატონებულად იქცევა, ხოლო მანამდე გაბატონებული ბურჟუაზია იქცევა დამორჩილებულ კლასად, გადადის იმ მდგომარეობაში, რომელიც მის ანტიპოდს ეჭირა. საბჭოთა კავშირში ეს უკვე მოხდა, ასე იქნება მთელ მსოფლიოშიც. საკითხავია: როგორ შეიძლება და მომხდარიყო ასეთი ცვლილებანი, ამ დაპირისპირებულებს შორის განსაზღვრულ პირობებში კავშირი და იგივეობა რომ არ არსებობდეს?

გომინდანი, რომელმაც ჩინეთის ახალი ისტორიის განსაზღვრულ ეტაპზე ერთგვარი დადებითი როლი შეასრულა, მისი კლასობრივი ბუნებისა და იმპერიალიზმის დაპირებათა გამო (ეს პირობებია) 1927 წლის შემდეგ კონტრრევოლუციის გზაზე გადავიდა, ხოლო ჩინეთ-იაპონიის წინააღმდეგობათა გამწვავების და ერთიანი ფრონტის პოლიტიკის გამო, რომელსაც კომუნისტური პარტია ახორციელებს (ეს პირობებია) იძულებული გახდა ახრი გამოეჭევა იაპონიისადმი წინააღმდეგობის გაწევის სასარგებლოდ. დაპირისპირებულებს შორის, რომლებიც ერთიმეორედ იქცევიან, განსაზღვრული იგივეობა არსებობს.

სწორედ ეს არის და იქნება ჩვენ მიერ გატარებული აგრარული რევოლუციის არსი: მემამულეთა კლასი, რომელიც მიწას ფლობს, იქცევა მიწის უქონელ კლასად, ხოლო მიწის უქონელი გლეხები ხდებიან წვრილ მესაკუთრეებად, რომლებმაც მიწა მიიღეს. ქონება და უქონლობა, შეძენა და დაკარგვა განსაზღვრულ პირობებში ურთიერთდაკავშირებულია, მათ შორის იგივეობა არსებობს. სოციალიზმის პირობებში გლეხთა კერძო საკუთრება, თავის მხრივ, გადაიქცევა საზოგადოებრივ საკუთრებად სოციალისტურ სოფლის მეურნეობაში; ეს უკვე მოხდა საბჭოთა კავშირში და მოხდება მთელ მსოფლიოში. კერძო და საზოგადოებრივ საკუთრებას შორის არსებობს ერთი ნაპირიდან მეორეზე გადაბული ხიდი; ფილოსოფიაში ამას ეწოდება იგივეობა, ურთიერთდაქცევა, ურთიერთშეღწევა?

პროლეტარიატის დიქტატურის ან ხალხის დიქტატურის განმტკიცება—ეს არის პირობების მომზადება ამ დიქტატურის ლიკვიდაციისა და უფრო მაღალ საფეხურზე გადასვლისათვის, როცა სახელმწიფო როგორც ასეთი გაქრება. კომუნისტური პარტიის შექმნა და განვითარება—ეს არის პირობების მომზადება კომუნისტური პარტიის და საერთოდ პოლიტიკური პარტიების გაქრობისათვის. კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით მოქმედი რევოლუციური არმიის შექმნა და რევოლუციური ომის წარმოება—ეს არის პირობების მომზადება ომისათვის, რომ სამუდამოდ მოეღოს ბოლო ომს. ეს არის მთელი რიგი დაპირისპირებულნი, რომლებიც ამავე დროს ერთმანეთს განაპირობებენ.

ცნობილია, რომ ომი და მშვიდობა ერთიმეორეში გარდამავალი მოვლენებია. ომი გადადის მშვიდობაში; მაგალითად, პირველი მსოფლიო ომი გადავიდა ომისშემდგომ მშვიდობაში; სამოქალაქო ომი ჩინეთში ამჟამად შეწყდა, და ქვეყანაში მშვიდობა დამყარდა. მშვიდობა გადადის ომში. მაგალითად, 1927 წელს თანამშრომლობა გომინდანსა და კომუნისტურ პარტიას შორის გადავიდა ომში; შესაძლებელია, რომ ახლანდელი მშვიდობიანი საერთაშორისო ვითარებაც გადავიდეს მეორე მსოფლიო ომში. რატომ ხდება ეს? იმიტომ, რომ კლასობრივ საზოგადოებაში ისეთი წინააღმდეგობრივი მოვლენები, როგორიც არის ომი და მშვიდობა, განსაზღვრულ პირობებში ურთიერთდაკავშირებული არიან.

ყველა დაპირისპირებულნი როდი იმყოფებიან ურთიერთკავშირში, და ისინი არა მარტო განსაზღვრულ პირობებში თანაარსებობენ ერთიანში, არამედ სხვა განსაზღვრულ პირობებში გადადიან ერთმანეთში, —ასეთია მნიშვნელობა ცნებისა „დაპირისპირებულთა იგივეობა“ მისი სრული მოცულობით. სწორედ ამაზე ამბობს ლენინი: „...როგორ შეიძლება იყვნენ და როგორ არიან (როგორ ხდებიან) დაპირისპირებულნი იგივეობები და, —რა პირობებში არიან ისინი იგივეობანი, იქცევიან რა ერთიმეორედ...“

„...რატომ უნდა მიიჩნიოს ადამიანის გონებამ ეს დაპირისპირებულნი არა მკვლად, გაყინულად, არამედ ისეთებად, რომლებიც ცოცხალი, პირობითი, მოძრავი არიან, რომლებიც ერთიმეორედ იქცევიან“? იმიტომ, რომ ნამდვილად ასეთები არიან ობიექტურად არსებული ნივთები და მოვლენები. ობიექტურად არსებული მოვლენის წინააღმდეგობრივ მხარეთა ერთიანობა ანუ იგივეობა არასოდეს არ არის მკვლარი, გაყინული, არამედ არის ცოცხალი, პირობითი, მოძრავი, დროებითი, შეფარდებითი; ყველა დაპირისპირებულნი განსაზღვრულ პირობებში ერთიმეორეში გადადიან; და ადამიანის აზროვნებაში

სწორედ ეს არის და იქნება ჩვენ მიერ გატარებული აგრარული რევოლუციის არსი: მემამულეთა კლასი, რომელიც მიწას ფლობს, იქცევა მიწის უქონელ კლასად, ხოლო მიწის უქონელი გლეხები ხდებიან წვრილ მესაკუთრეებად, რომლებშიც მიწა მიიღეს. ქონება და უქონლობა, შეძენა და დაკარგვა განსაზღვრულ პირობებში ურთიერთდაკავშირებულია, მათ შორის იგივეობა არსებობს. სოციალიზმის პირობებში გლეხთა კერძო საკუთრება, თავის მხრივ, გადაიქცევა საზოგადოებრივ საკუთრებად სოციალისტურ სოფლის მეურნეობაში; ეს უკვე მოხდა საბჭოთა კავშირში და მოხდება მთელ მსოფლიოში. კერძო და საზოგადოებრივ საკუთრებას შორის არსებობს ერთი ნაპირიდან მეორეზე გადაებული ხიდი; ფილოსოფიაში ამას ეწოდება იგივეობა, ურთიერთგადაქცევა, ურთიერთშედევნიანობა?

პროლეტარიატის დიქტატურის ან ხალხის დიქტატურის განმტკიცება—ეს არის პირობების მომზადება ამ დიქტატურის ლეგიტიმაციისა და უფრო მაღალ საფეხურზე გადასვლისათვის, როცა სახელმწიფო როგორც ასეთი გაქრება. კომუნისტური პარტიის შექმნა და განვითარება—ეს არის პირობების მომზადება კომუნისტური პარტიის და საერთოდ პოლიტიკური პარტიების გაქრობისათვის. კომუნისტური პარტიის ხელმძღვანელობით მოქმედი რევოლუციური არმიის შექმნა და რევოლუციური ომის წარმოება—ეს არის პირობების მომზადება იმისათვის, რომ სამუდამოდ მოეღოს ბოლო ომს. ეს არის მთელი რიგი დაპირისპირებულნი, რომლებიც ამავე დროს ერთმანეთს განაპირობებენ.

ცნობილია, რომ ომი და მშვიდობა ერთიმეორეში გარდამავალი მოვლენებია. ომი გადადის მშვიდობაში; მაგალითად, პირველი მსოფლიო ომი გადავიდა ომისშემდგომ მშვიდობაში; სამოქალაქო ომი ჩინეთში ამჟამად შეწყდა, და ქვეყანაში მშვიდობა დამყარდა. მშვიდობა გადადის ომში. მაგალითად, 1927 წელს თანამშრომლობა გომინდანსა და კომუნისტურ პარტიას შორის გადავიდა ომში; შესაძლებელია, რომ ახლანდელი მშვიდობიანი საერთაშორისო ვითარებაც გადავიდეს მეორე მსოფლიო ომში. რატომ ხდება ეს? იმიტომ, რომ კლასობრივ საზოგადოებაში ისეთი წინააღმდეგობრივი მოვლენები, როგორიც არის ომი და მშვიდობა, განსაზღვრულ პირობებში ურთიერთდაკავშირებული არიან.

ყველა დაპირისპირებულნი როდი იმყოფებიან ურთიერთკავშირში, და ისინი არა მარტო განსაზღვრულ პირობებში თანაარსებობენ ერთიანში, არამედ სხვა განსაზღვრულ პირობებში გადადიან ერთმანეთში,—ასეთია მნიშვნელობა ცნებისა „დაპირისპირებულთა იგივეობა“ მისი სრული მოცულობით. სწორედ ამაზე ამბობს ლენინი: „...როგორ შეიძლება იყვნენ და როგორ არიან (როგორ ხდებიან) დაპირისპირებულნი იგივეობებად, —რა პირობებში არიან ისინი იგივეობანი, იქცევიან რა ერთიმეორედ...“

...რატომ უნდა მიიჩნიოს ადამიანის გონებამ ეს დაპირისპირებულნი არა მკვდრად, გაყინულად, არამედ ისეთებად, რომლებიც ცოცხალი, პირობითი, მოძრავი არიან, რომლებიც ერთიმეორედ იქცევიან? იმიტომ, რომ ნამდვილად ასეთები არიან ობიექტურად არსებული ნივთები და მოვლენები. ობიექტურად არსებული მოვლენის წინააღმდეგობრივ მხარეთა ერთიანობა ანუ იგივეობა არასოდეს არ არის მკვდარი, გაყინული, არამედ არის ცოცხალი, პირობითი, მოძრავი, დროებითი, შეფარდებითი; ყველა დაპირისპირებულნი განსაზღვრულ პირობებში ერთიმეორეში გადადიან; და ადამიანის აზროვნებაში

ამ დებულების ანარქულს შეადგენს მარქსისტული დიალექტიკურ-მატერიალისტური მსოფლმხედველობა. მხოლოდ რეაქციული გაბატონებული კლასები, რომლებიც ახლა არსებობენ და რომლებიც წარსულში არსებობდნენ, აგრეთვე მათს სამსახურში მყოფი მეტაფიზიკა განიხილავენ დაპირისპირებულებს არა როგორც ისეთებს, რომლებიც ცოცხალი, პირობითი, მოძრავი არიან, რომლებიც ერთმეორედ იქცევიან, არამედ როგორც მკვდარს და გაყინულს, ყველგან ეწევიან ამ მანკიერი შეხედულების პროპაგანდას და გზას უბნევენ ხალხის მასებს თავიანთი ბატონობის გახანგრძლივების მიზნით. კომუნისტების ამოცანაა ამხილონ რეაქციონერთა და მეტაფიზიკოსთა მანკიერი იდეები, გასწიონ მოვლენათა დამახასიათებელი დიალექტიკის პროპაგანდა, ხელი შეუწყონ ერთი მოვლენის გადასვლას მეორეში — რევოლუციური მიზნების მისაღწევად.

როცა ჩვენ ვამბობთ, რომ განსაზღვრულ პირობებში არსებობს დაპირისპირებულთა იგივეობა, მხედველობაში გვაქვს, რომ ეს დაპირისპირებულნი რეალური, კონკრეტული არიან, და ერთი მათგანის მეორედ გადაქცევა აგრეთვე რეალური და კონკრეტულია. თუ ავიღებთ მრავალნაირ გარდაქმნებს მითებში, როგორც, მაგალითად, წიგნის „შან ხაი ძინ“-ის 17 მითში იმის შესახებ, თუ როგორ დაედევნა კუა ფუ მზეს, წიგნის „ხუაიან-ძი“-ის 18 მითში გმირის ი-ს მიერ შეილდისრით ცხრა მზის განადგურების შესახებ, წიგნში „სი იუ ძი“ 19 სუნ უ-კუნის 72 გადაქცევის შესახებ, წიგნში „ლიაო ჯაი ჯი ი“ 20 სულებისა და მელების ადამიანად გადაქცევის შესახებ და სხვ., — დაპირისპირებულთა ურთიერთ გადაქცევა იმ მითებში გულუბრყვილო, ფანტასტიკური გადაქცე-

17 „შან ხაი ძინ“ — ჯანგოს ეპოქის (IV-II საუკ. ჩვენს წელთაღრიცხვამდე) ნაწარმოებია. კუა ფუ — ლეითური არსებაა, რომელიც აღწერილია წიგნში „შან ხაი ძი“. იქ ნათქვამია: „კუა ფუ მზეს დაედევნა. გზაში მოსწყურდა და წყალს სვადა ორ მდინარეში—ხუანხესა და ვეიხეში. ამ მდინარეთა წყალი არ ეყო, და გაეშურა ჩრდილოეთში, რათა იქ წყურვილი მოეკლა დიდ ზღვაში. მაგრამ ადგილამდე ვერ მიადგო და შუა გზაში მოკვდა წყურვილისაგან. მის მიერ დატოვებული კვერთხი ტყედ გადაიქცა“ (ჯარი „ხაი ვაი ბეი ძინ“).

18 ი—ძველი ჩინური ვადმოცემის გმირი. ცნობილ მითში იმის შესახებ, თუ როგორ ესრულა ისარს გმირი ი მზეებს, ლაბარაკია მის მიერ ისრის მარჯვედ ტყორცნაზე. წიგნში „ხუაიან-ძი“, რომელიც დაწერილია ლუ ანის მიერ (ხანის ეპოქის—ჩვენს წელთაღრიცხვამდე II საუკ. დიდკაცობის წარმომადგენელი), ნათქვამია: „იოს დროებაში ერთდროულად ამოდიოდა 10 მზე, ყველა მარცვლელთა დაიწვა, ყველა მცენარე დაიღუბა, და ხალხი ველარაფრით საზრდობდა.“

ფეხმარდი მტაცებელი მზეები, რომლებსაც გველუშაბის თავი ჰქონდათ და ადამიანებს ნთქამდნენ, გრძელკბილბიანი ურჩხულები, ხანძრისა და წყალდიდობის გამომწვევი ურჩხულები, ქარიშხალი-ფრინველები, რომლებიც სახლებს ანგრევდნენ, უზარმაზარი ვარეული ღორები, ვეებერთელა შხამიანი გველები გაჭირვებაში ავდებდნენ ხალხს. იაომ უბრძანა ი-ს ისრით მოესპო ცხრა მზე ცაზე და ურჩხულები დედაიწვა... მთელი ხალხი ხარობდა“. აღმოსავლეთი ხანის ეპოქის (ჩვენი წელთაღრიცხვის II საუკ.) მწერალი ვან ი ძველი პოეტის ციუ იუანის ლექსის „ტიანგენის“ შენიშვნებში ავრთვებ წერს: „იოს დროებაში ერთდროულად ათი მზე ამოდიოდა და ყველა მცენარე დაიწვა. იაომ უბრძანა ი-ს ისრით მოესპო ცხრა მზე. მან ჩამოაგდო ცხრა მზე... ერთი მზე კი დარჩა“.

19 „სი იუ ძი“—ფანტასტიკური რომანი, დაწერილია ჩვენი წელთაღრიცხვის XVI საუკუნეში. რომანის მთავარი გმირია სუნ უ-კუნ—ჯადოქარი მაიმუნი. მან 72 გადაქცევის საიდუმლოება იცოდა და თავისი სურვილით შეეძლო გადაქცეულიყო ნადირად, ფრინველად, თევზად, მწერად, ბალახად, ხედ, სხვადასხვა საგნებად, ადამიანად და სხვ.

20 „ლიაო ჯაი ჯი ი“—ზღაპართა კრებული, რომელიც პუ სუნ-ლინმა შეადგინა ცინის დინასტიის ეპოქაში (XVII საუკ.) მის მიერ შეკრებილ ხალხურ ვადმოცემათა საფუძველზე. კრებული შეიცავს 431 ამბავს, მეტ წილად იმ სასწაულთა შესახებ, რომლებსაც საიდუმლო განდებულები და მზაკვარი მელები ახდენენ.

ვებია, ადამიანთა სუბიექტური წარმოსახვის ნაყოფი, — რაც შთაგონებულია ურიცხვ და მრავალსახოვან რეალურ დაპირისპირებულთა გადაქცევებით, — ეს სრულებითაც არ არის რეალური ცვლილებები, რომლებსაც განიცდიან კონკრეტული დაპირისპირებულნი. მარქსი ამბობდა: „ყოველი მითოლოგია ძლევს, იმორჩილებს და აყალიბებს ბუნების ძალებს წარმოსახვაში და წარმოსახვის დახმარებით; მაშასადამე, იგი ქრება მაშინ, როცა მყარდება ნამდვილი ბატონობა ბუნების ამ ძალებზე“²¹. თუმცა ამ ამბებს უამრავ გადაქცევითა შესახებ, რომლებიც ხდება მითებში (და ზღაპრებში) შეუძლიათ ასიათონონ ადამიანებს, რადგან ხატავენ ადამიანების მიერ ბუნების ძალების დაძლევას, თანაც მათგან საუკეთესოებს ასასიათებს „მხარდიული მომხიბვლელობა“ (მარქსი), შინც მითები იქმნებოდა არა განსაზღვრული კონკრეტული სიტუაციების საფუძველზე, რომლებიც დაპირისპირებულთა იგივეობიდან და ბრძოლიდან წარმოიშობიან, და ამიტომ ეს მითები არ წარმოადგენენ სინამდვილის მეცნიერულ ასახვას. ეს ნიშნავს იმას, რომ მხარეებს, რომლებიც მითებში ან ზღაპრებში წინააღმდეგობებს ქმნიან, არ მოეუბნებრდათ რეალური იგივეობა, ეს იგივეობანი მხოლოდ მოჩვენებითია. მარქსისტული დიალექტიკა კი მეცნიერულად ასახავს იგივეობებს რეალურ გადაქცევებში.

რატომ შეუძლია კვერცხს გადაიქცეს წიწილად, ქვას კი არ შეუძლია წიწილად გადაიქცეს? რატომ არსებობს ურთიერთკავშირი ომსა და მშვიდობას შორის, ხოლო ომსა და ქვას შორის ასეთი ურთიერთკავშირი არ არის? რატომ შეუძლია ადამიანს მხოლოდ ადამიანი შობოს და არა სხვა რამე? საქმე აქ მხოლოდ ის არის, რომ დაპირისპირებულთა ერთიანობა შესაძლებელია მხოლოდ განსაზღვრულ, აუცილებელ პირობებში. განსაზღვრული, აუცილებელი პირობების გარეშე არავითარი ერთიანობა არ შეიძლება.

რატომ მოხდა, რომ რუსეთში 1917 წლის თებერვლის ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუცია უშუალოდ გადაიზარდა ოქტომბრის პროლეტარულ სოციალისტურ რევოლუციად, საფრანგეთის ბურჟუაზიული რევოლუცია კი უშუალოდ არ გადაზრდილა სოციალისტურ რევოლუციად და 1871 წლის პარიზის კომუნა საბოლოო ანგარიშით დამარცხდა? რატომ არის, რომ მონღოლეთი და შუა აზია თავიანთი მომთაბარეობის წყობილებით უშუალოდ გადადიან სოციალიზმზე? რატომ შეუძლია ჩინეთის რევოლუციას გვერდი აუაროს კაპიტალისტურ გზას და უშუალოდ გადავიდეს სოციალიზმზე, არ დაადგეს დასავლეთის ქვეყნების ძველ ისტორიულ გზას, არ გაიაროს ბურჟუაზიული დიქტატურის ეტაპი? ყოველივე ეს აიხსნება მხოლოდდამხოლოდ ყოველი მოცემული პერიოდის კონკრეტული პირობებით. თუ მოვლენის განვითარების პროცესში უკვე მომწიფდა განსაზღვრული, აუცილებელი პირობები, მაშინ წარმოიშობიან განსაზღვრული დაპირისპირებულნი, ამასთან ეს დაპირისპირებულნი (წყვილი ან მეტი) ურთიერთგანაპირობებული არიან და ერთიმეორედ იქცევიან. სხვანაირად ყოველივე ეს შეუძლებელი იქნებოდა.

ასეთია საქმის ვითარება იგივეობის საკითხის გარშემო. რა არის ბრძოლა? რა თანაფარდობაა იგივეობასა და ბრძოლას შორის?

ლენინი ამბობს: „დაპირისპირებულთა ერთიანობა (თანამთხვევა, იგივეობა, თანაბარმოქმედება) პირობითი, დროებითი, წარმავალი, რელატიურია, ურ-

²¹ კ. მარქსი, „პოლიტიკური ეკონომიის კრიტიკისათვის“, 1949, გვ. 225.

თიერთგამომრიცხავ დაპირისპირებულთა ბრძოლა აბსოლუტურია, როგორც აბსოლუტურია განვითარება, მოძრაობა²².

რაზე ლაპარაკობს აქ ლენინი?

იმზე, რომ ყველა პროცესს აქვს დასაწყისი და დასასრული, ისინი ყველანი იქცევიან თავიანთ წინააღმდეგობებად. ყველა პროცესის მუდმივობა შეფარდებითია, მაშინ როცა ცვალებადობა, რომელიც ერთი პროცესის მეორეში გადასვლით გამოიხატება, აბსოლუტურია.

ყოველ მოვლენას მის მოძრაობაში ახასიათებს ორი მდგომარეობა — შეფარდებითი მყუდროების მდგომარეობა და აბსოლუტური ცვლილების მდგომარეობა. ამ ორ მდგომარეობას იწვევს იმ ორი დაპირისპირებული საწყისის ურთიერთბრძოლა, რომლებსაც თვით მოვლენა შეიცავს. როცა მოვლენა თავის მოძრაობაში პირველ მდგომარეობაშია, იგი განიცდის მხოლოდ რაოდენობრივ და არა თვისებრივ ცვლილებებს, და ეს თავს იჩენს ზოჩვენებითი მყუდროებით. ხოლო როცა მოვლენა თავის მოძრაობაში მეორე მდგომარეობაშია იმის გამო, რომ პირველ მდგომარეობაში მისი ყოფნის მანძილზე რაოდენობრივმა ცვლილებებმა უკვე მიადწიეს განსაზღვრულ უმაღლეს წერტილს, მასში ხდება ერთიანის დანაწევრება, წარმოიშობა თვისებრივი ცვლილება, და ეს თავს იჩენს აშკარა ცვლილებებით. ერთიანობა, შემქმნირება, კავშირი, ჰარმონია, მდგრადობა, წონასწორობა, გაყინვა, მყუდროება, მუდმივობა, თანაბრობა, კონდენსაცია, მიზიდულობა და ა. შ., რასაც ჩვენ ყოველდღიურ ცხოვრებაში ვხედავთ, — ყოველივე ეს რაოდენობრივ ცვლილებათა მდგომარეობაში მყოფ ნივთთა გამოვლინებაა, მაშინ როცა ერთიანის დანაწევრება და შემქმნირების, კავშირის, ჰარმონიის, მდგრადობის, წონასწორობის, გაყინვის, მყუდროების, მუდმივობის, თანაბრობის, კონდენსაციის, მიზიდულობის მდგომარეობის დარღვევა და საწინააღმდეგო მდგომარეობაში მათი გადასვლა წარმოადგენს თვისებრივი ცვლილებების მდგომარეობაში მყოფ ნივთთა გამოვლინებებს, ცვლილებებისა, რომლებიც ხდება ერთი პროცესის მეორეში გადასვლისას. ნივთები, მოვლენები მუდამ გადადიან პირველი მდგომარეობიდან მეორეში, ამასთან დაპირისპირებულთა ბრძოლა ორივე მდგომარეობაში არსებობს, ხოლო წინააღმდეგობის გადაჭრა მეორე მდგომარეობის მეშვეობით ხდება. სწორედ ამიტომ დაპირისპირებულთა ერთიანობა პირობითი, დროებითი, შეფარდებითია, ურთიერთგამომრიცხავ დაპირისპირებულთა ბრძოლა კი აბსოლუტურია.

ზემოთ ჩვენ ვთქვით, რომ დაპირისპირებულთა შორის იგივეობა არსებობს, და ამიტომ მათ შეუძლიათ ერთიანში თანაარსებობდნენ და ერთიმეორეში გადადიოდნენ; მთელი საქმეა პირობებში, ესე იგი განსაზღვრულ პირობებში დაპირისპირებულნი შეიძლება იგივეობამდე მივიდნენ და ერთიმეორეში გადავიდნენ; თუ ეს განსაზღვრული პირობები არ არის, ისე შეუძლებელია დაპირისპირებულთა წარმოქმნა, შეუძლებელია მათი თანაარსებობა და შეუძლებელია ერთიმეორეში გადასვლა. დაპირისპირებულთა იგივეობა მხოლოდ განსაზღვრულ პირობებში იქმნება, და ამიტომ იგივეობა პირობითი, შეფარდებითია. ამასთან ერთად ჩვენ ვამბობთ, რომ დაპირისპირებულთა ბრძოლით გამსჭვალ-

²² ვ. ი. ლენინი. „დიალექტიკის საკითხისათვის“ („ფილოსოფიური რვეულები“, გვ. 328).

ლუღია მთელი პროცესი თავიდან ბოლომდე და იგი იწვევს ერთი პროცესის გადაქცევას მეორედ; დაპირისპირებულთა ბრძოლა უკლებლივ ყველგან არსებობს, და ამიტომ იგი აუცილებელი, აბსოლუტურია.

პირობითი და შეფარდებითი იგივეობის შეერთება უცილობელ და აბსოლუტურ ბრძოლასთან ქმნის ყველა მოვლენის წინააღმდეგობრივ მოძრაობას.

ჩვენ, ჩინელები, ხშირად ვამბობთ: „დაპირისპირებულნი არიან, ერთმანეთს კი წარმოშობენ“²³. ეს იმას ნიშნავს, რომ დაპირისპირებულთა შორის იგივეობა არსებობს. ეს სიტყვები დიალექტიკას შეიცავენ, ისინი მეტაფიზიკას ეწინააღმდეგებიან. „დაპირისპირებულნი არიან“ იმას ნიშნავს, რომ დაპირისპირებულნი ერთმანეთს გამოორიცხავენ ან ერთმანეთს ებრძვიან; „ერთმანეთს წარმოშობენ“ ნიშნავს, რომ განსაზღვრულ პირობებში დაპირისპირებულნი ურთიერთდაკავშირებული არიან და იგივეობრივი ხდებიან. ამასთან იგივეობის შიგნით ბრძოლა მიმდინარეობს, და იგივეობა უბრძოლველად არ არსებობს.

იგივეობაში ბრძოლა, სპეციფიკურში — საყოველთაო, ერთეულში — საერთო; ლენინის სიტყვებით რომ ვთქვათ, „.....რელატიურ ში არის აბსოლუტური“²⁴.

6. ანტაგონიზმის ადგილი წინააღმდეგობათა რიგში

დაპირისპირებულთა ბრძოლის პრობლემის განხილვისას იბადება კითხვა იმის შესახებ, თუ რა არის ანტაგონიზმი. ამ კითხვაზე ჩვენ ვუპასუხებთ: ანტაგონიზმი — ეს არის ერთ-ერთი ფორმა დაპირისპირებულთა ბრძოლისა და არა მისი საყოველთაო ფორმა.

კაცობრიობის ისტორია იცნობს ანტაგონიზმს კლასთა შორის, რომელიც წარმოადგენს დაპირისპირებულთა ბრძოლის სპეციფიკურ გამოვლინებას. თუ ვილაპარაკებთ წინააღმდეგობაზე ექსპლოატატორთა კლასსა და ექსპლოატირებულთა კლასს შორის, როგორც მონათმფლობელურ, ისე ფეოდალურ, ისე კაპიტალისტურ საზოგადოებებში, ორივე ეს ურთიერთმოწინააღმდეგე კლასი ხანგრძლივი დროის განმავლობაში თანაარსებობს ერთიან საზოგადოებაში. ისინი ერთმანეთს შორის ბრძოლას ეწევიან; მაგრამ მხოლოდ მაშინ, როცა მათ შორის წინააღმდეგობის განვითარება განსაზღვრულ სტადიას აღწევს, ეს ბრძოლა იღებს აშკარა ანტაგონიზმის ფორმას, რომელიც თავისი განვითარება

²³ ეს ფრაზა პირველად გვხვდება მატიანეში „ციან ხან შუ“ (ტომი XXX, კარი „ი ვენ ჯი“), რომელიც შედგენილია ჩენი წელთაღრიცხვის I საუკუნის ცნობილი ჩინელი ისტორიკოსის ბან გუს მიერ. შეშდევში იგი ფართოდ გავრცელდა. ბან გუს ტექსტში ნათქვამია შემდეგი: „ფილოსოფოსთა ათი სკოლიდან ყურადღების ღირსია მხოლოდ ცხრა. ისინი ყველანი წარმოიშვნენ იმ პერიოდში, როცა კანონიერი ხელმწიფის ძალაუფლება დაკნინდა, და ადგილობრივმა მმართველებმა ერთმანეთს დაუწყეს ბრძოლა, ამასთან თვითელი მათგანი ცდილობდა თავისებურად გაეწია მართვაგებობა. ამ პირობებში ზედიზედ გაჩნდა მრავალი სკოლა, თვითელი მათგანი თავის საკუთარ დებულებებს აყენებდა და ცამდე აპყავდა ის, რასაც თვითონ თვლიდა სწორად. თვითელი გულმოდგინედ ქადაგებდა თავის მოძღვრებას, ცდილობდა, რომ მისი მოძღვრება მიეღო, რომელიმე ადგილობრივ მმართველს. მათი შეხედულებანი, მიუხედავად განსხვავებისა, ცეცხლის და წყლის მსგავსად, ერთიმეორეს სპობდნენ და ერთიმეორეს წარმოშობდნენ. მოწყალება და მოვალეობის გრძნობა, პატივისცემა და მეგობრობა — დაპირისპირებულნი არიან, მაგრამ ერთმანეთს წარმოშობენ“.

²⁴ ვ. ი. ლენინი. „დიალექტიკის საკითხისათვის“ („ფილოსოფიური რვეულები“, გვ. 328).

რების პროცესში რევოლუციად იქცევა. ასევე ხდება კლასობრივ საზოგადოებაში მშვიდობიდან ომზე გადასვლა.

ბომბში—მის აფეთქებამდე—დაპირისპირებულნი განსაზღვრული პირობების გამო ღროებით თანაარსებობენ ერთიანში. და მხოლოდ მაშინ, როცა ჩნდება ახალი პირობები (აღება), ხდება აფეთქება. ანალოგიური მდგომარეობაა ბუნების ყველა იმ მოვლენაში, რომლებშიც საბოლოო ანგარიშით ძველი წინააღმდეგობის გადაჭრა და ახლის დაბადება ხდება აშკარა შეჯახების ფორმით. ამ დებულების შეთვისება მეტად მნიშვნელოვანია. იგი გვეხმარება გავიგოთ, რომ კლასობრივ საზოგადოებაში რევოლუციები და რევოლუციური ომები გარდუვალია, რომ უამისოდ შეუძლებელია მოვახდინოთ ნახტომი საზოგადოების განვითარებაში, შეუძლებელია დავამხოთ რეაქციული გაბატონებული კლასი იმისათვის, რომ ხალხმა ძალაუფლება თავის ხელში აიღოს. კომუნისტებმა უნდა ამხილონ ცრუ პროპაგანდა რეაქციონერებისა, რომლებიც აცხადებენ, სოციალური რევოლუცია საჭირო არ არის და შეუძლებელია; კომუნისტები მტკიცედ უნდა იცავდნენ სოციალური რევოლუციის მარქსისტულ-ლენინურ თეორიას, ეხმარებოდნენ ხალხს იმის გაგებაში, რომ სოციალური რევოლუცია არა მარტო სრულიად აუცილებელია, არამედ საესებით შესაძლებელიც არის; მთელი კაცობრიობის ისტორია და საბჭოთა კავშირში მოპოვებული გამარჯვება ადასტურებს ამ მეცნიერულ კეშმარტებს.

მაგრამ ჩვენ კონკრეტულად უნდა შევისწავლოთ დაპირისპირებულთა ბრძოლის სხვადასხვა გამოვლინებანი, არ დაეშვათ, რომ ზემოთ მოყვანილი ფორმულა უადგილოდ შეუფარდონ ყველა მოვლენას. წინააღმდეგობანი და ბრძოლა საყოველთაო, აბსოლუტურია, მაგრამ წინააღმდეგობათა გადაჭრის მეთოდები, ესე იგი ბრძოლის ფორმები, სხვადასხვაა წინააღმდეგობათა სხვადასხვა ხასიათის გამო; ზოგი წინააღმდეგობა აშკარა ანტაგონიზმის ხასიათს ატარებს, ზოგი—არა. მოვლენათა კონკრეტული განვითარების შესაბამისად ზოგიერთი თავდაპირველად არაანტაგონისტური წინააღმდეგობა თავის განვითარებაში ანტაგონისტურად იქცევა, ზოგი თავდაპირველად ანტაგონისტური წინააღმდეგობა კი არაანტაგონისტური ხდება.

კლასობრივი საზოგადოების პირობებში წინააღმდეგობანი კომუნისტური პარტიის რიგებში სწორ და მცდარ შეხედულებებს შორის, როგორც ზემოთ ვთქვით, წარმოადგენენ კლასობრივ წინააღმდეგობათა ანარეკლს პარტიაში. თავდაპირველ პერიოდში ან ცალკეულ საკითხებში ეს წინააღმდეგობანი ყოველთვის ერთბაშად როდი იჩენენ თავს როგორც ანტაგონისტური წინააღმდეგობანი. მაგრამ კლასობრივი ბრძოლის განვითარების მიხედვით ეს წინააღმდეგობანი შეიძლება განვითარდნენ ანტაგონისტურ წინააღმდეგობებად. საკავშირო კ. პ. (ბ) ისტორიამ დაგვანახა, რომ წინააღმდეგობანი ლენინის და სტალინის სწორ შეხედულებებსა და ტროცკის, ბუხარინის და სხვების მანკიერ შეხედულებებს შორის დასაწყის პერიოდში ჯერ კიდევ არ იჩენდნენ თავს ანტაგონისტური ფორმით, მაგრამ შემდეგში ანტაგონისტურ წინააღმდეგობებად განვითარდნენ. ამის მსგავსი გარემოებები ჩინეთის კომუნისტური პარტიის ისტორიაშიც იყო. წინააღმდეგობანი ჩვენს პარტიაში ბევრი ამხანაგის სწორ შეხედულებებსა და ჩენ-დუ-სიუს, ჯან-გო-ტაოს და სხვების მანკიერ შეხედულებებს შორის დასაწყის პერიოდში აგრეთვე არ იჩენდნენ თავს ანტაგონის-

ტური ფორმით, მაგრამ შემდეგში ანტაგონისტურ წინააღმდეგობებად განვი-
თარღნენ. ამჟამად წინააღმდეგობანი ჩვენს პარტიაში სწორ და მცდარ შეხე-
დულებებს შორის ანტაგონისტური ფორმით არ გამოდიან, და თუ ამხანაგები,
რომლებმაც შეცდომები დაუშვეს, შეძლებენ გამოასწორონ ისინი, მაშინ ეს
წინააღმდეგობანი ანტაგონისტურ წინააღმდეგობად არ განვითარდებიან.
ამიტომ პარტია ერთი მხრივ სასტიკ ბრძოლას უნდა ეწეოდეს მცდარ შეხე-
დულებათა წინააღმდეგ, მაგრამ მეორე მხრივ სრული შესაძლებლობა უნდა
მისცეს იმ ამხანაგებს, რომლებმაც შეცდომები დაუშვეს, შეიგონ ეს შეცდო-
მები. ასეთ მდგომარეობაში ზედმეტად მკაცრი ბრძოლა, რა თქმა უნდა, აშკა-
რად მიზანშეუწონელია. მაგრამ თუ ის პირები, რომლებმაც შეცდომები დაუ-
შვეს, კვლავ დაიცავენ და გააღრმავებენ მათ, ეს წინააღმდეგობანი შეიძლება
ანტაგონისტურ წინააღმდეგობებად განვითარდნენ.

ეკონომიური წინააღმდეგობანი ქალაქსა და სოფელს შორის კაპიტალის-
ტურ საზოგადოებაში (სადაც ქალაქი, რომელსაც კონტროლს უწევს ბურჟუა-
ზია, უღმობლად ძარცვავს სოფელს) და გომინდანის ბატონობის რაიონებში
(სადაც ქალაქი, რომელსაც კონტროლს უწევენ უცხოეთის იმპერიალიზმი
და ჩინეთის მსხვილი კომპრადორული ბურჟუაზია, ბარბაროსულად ძარცვავს
სოფელს) უკიდურესად ანტაგონისტური არიან. მაგრამ სოციალიზმის ქვეყა-
ნაში და ჩვენს რევოლუციურ ბაზებში ეს ანტაგონისტური წინააღმდეგობანი
არაანტაგონისტური გახდნენ, და ისინი გაქრებიან კომუნისტურ საზოგადოე-
ბაში.

ლენინი ამბობს: „ანტაგონიზმი და წინააღმდეგობანი სულაც არ არის ერ-
თი და იგივე. პირველი გაქრება, მეორე კი დარჩება სოციალიზმის დროს.“²⁵
ეს იმას ნიშნავს, რომ ანტაგონიზმი მხოლოდ ერთ-ერთი ფორმაა დაპირისპი-
რებულთა ბრძოლისა და არა მისი საყოველთაო ფორმა; ამიტომ ეს ტერმინი
არ შეიძლება ყველგან განურჩევლად ვიხმაროთ.

7. დასკვნა

ახლა ჩვენ შეგვიძლია გავაკეთოთ მოკლე განზოგადება. ნივთებისათვის,
მოვლენებისათვის დამახასიათებელი წინააღმდეგობის კანონი, ესე იგი დაპი-
რისპირებულთა ერთიანობის კანონი, ბუნებისა და საზოგადოების ძირითადი
კანონია და, მაშასადამე, აზროვნების ძირითადი კანონია. იგი პირდაპირ საწი-
ნააღმდეგოა მეტაფიზიკური შეხედულებისა სამყაროზე. მისი აღმოჩენა დიდი
რევოლუცია იყო შემეცნების ისტორიაში. დიალექტიკური მატერიალიზმის
თვალსაზრისით წინააღმდეგობანი არსებობენ ყველა პროცესში, რომლებიც
მიმდინარეობს ობიექტურ მოვლენებსა და სუბიექტურ აზროვნებაში, წინააღ-
მდეგობებით გამსჭვალულია ყველა პროცესი თავიდან ბოლომდე, — ამაშია
წინააღმდეგობათა საყოველთაოობა და აბსოლუტურობა. დაპირისპირებულ
მოვლენებს და წინააღმდეგობის თვითეულ მხარეს აქვთ თავიანთი თავისებუ-
რებანი, — ამაშია წინააღმდეგობათა სპეციფიკურობა და შეფარდებითობა.
დაპირისპირებულებს განსაზღვრულ პირობებში იგივეობა ახასიათებს, რის

²⁵ ვ. ი. ლენინი. „შენიშვნები ნ. ბუხარინის წიგნზე „გარდამავალი პერიოდის ეკონომიკა“,
3. 1932. გვ. 14.

გამო შესაძლებელია მათი თანაარსებობა ერთიანში, აგრეთვე მათი გადაქცევა თავის წინააღმდეგობად. ამაშიც მდგომარეობს წინააღმდეგობათა სპეციფიკურობა და შეფარდებითობა. მაგრამ დაპირისპირებულთა ბრძოლა განუწყვეტელია, იგი გრძელდება დაპირისპირებულთა როგორც თანაარსებობის დროს, ისე მათი ერთმეორედ გადაქცევის დროს, ამასთან ბრძოლა განსაკუთრებით თვალსაჩინოდ იჩენს თავს ერთი დაპირისპირებულის მეორედ გადაქცევის დროს—ამაშიც მდგომარეობს წინააღმდეგობათა საყოველთაოობა და აბსოლუტურობა. წინააღმდეგობათა სპეციფიკურობისა და შეფარდებითობის შესწავლისას საჭიროა მხედველობაში გვექონდეს განსხვავება მთავარ წინააღმდეგობასა და არამთავარ წინააღმდეგობებს შორის, წინააღმდეგობის მთავარ მხარესა და არამთავარ მხარეს შორის. როცა ჩვენ შევისწავლით წინააღმდეგობათა საყოველთაო ხასიათს და დაპირისპირებულთა ბრძოლას, საჭიროა მხედველობაში გვექონდეს განსხვავება დაპირისპირებულთა ბრძოლის მრავალნაირ ფორმებს შორის, წინააღმდეგ შემთხვევაში გარღვეულია შეცდომები.

თუ შესწავლის შედეგად ჯეროვნად გავერკვევით ზემოაღნიშნულ ძირითად დებულებებში, მაშინ ჩვენ შევძლებთ გავაქარწყლოთ დოგმატური შეხედულებანი, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან მარქსიზმ-ლენინიზმის ძირითად პრინციპებს და ზიანს აყენებენ ჩვენს რევოლუციურ საქმეს; მაშინ ჩვენ შევძლებთ დავებმართოთ გამოცდილების მქონე ამხანაგებს იმაში, რომ სისტემატ ჩამოაყალიბონ თავიანთი გამოცდილება, აიყვანონ იგი პრინციპულ სიმაღლეზე და თავიდან აიცილონ ემპირიზმის შეცდომების გამეორება. ასეთია მოკლე დასკვნა, რომელიც წინააღმდეგობის კანონის განხილვიდან გამომდინარეობს.